

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

Факультет історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра міжнародних відносин

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему: «МІЖНАРОДНИЙ ТЕРОРИЗМ І КОНТРТЕРОРИСТИЧНІ

СТРАТЕГІЇ: ПОРІВНЯННЯ РІЗНИХ КРАЇН»

Виконала: студентка

II року навчання ОР Магістр
групи МВ-2м

спеціальності: 291 «Міжнародні
відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»

Машталер Яна Тарасівна

Науковий керівник:

кандидатка юридичних наук,
доцентка кафедри міжнародних
відносин

Дерещук Т.М.

Рецензент:

кандидатка політичних наук,
доцентка кафедри міжнародних
відносин

Струтинська Т.З.

Допущено до захисту

« ____ » _____ 2025 р.

Івано-Франківськ, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО	
ТЕРОРИЗМУ.....	6
1.1. Поняття, класифікація та ознаки міжнародного тероризму.....	6
1.2. Причини виникнення та еволюція тероризму у світі.....	14
РОЗДІЛ II Контртерористичні стратегії окремих	
держав.....	23
2.1. Основи контртерористичної політики США та Ізраїлю.	23
2.2. Особливості та підходи до боротьби з тероризмом у Німеччині та Великобританії.....	38
РОЗДІЛ III Порівняльний аналіз контртерористичних	
стратегій.....	56
3.1. Ключові подібності та відмінності у стратегіях боротьби з тероризмом у: США, Ізраїлі, Німеччині та Великобританії.....	56
3.2. Перспектива адаптації досвіду вивчених держав для України.....	63
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77

ВСТУП.

Актуальність. Проблема міжнародного тероризму посідає одне з провідних місць серед загроз світовій безпеці у XXI столітті. Це складне поняття залишається глобальним викликом, який не має державних кордонів, національності чи релігії. Прояви цього явища призводять до дестабілізації політичної ситуації в різних регіонах світу, завдають значних людських втрат, руйнують економічні системи та сприяють загостренню міждержавних конфліктів. Терористичні організації не зупиняються у своєму розвитку та постійно вдосконалюють методи діяльності, використовуючи досягнення науки та технологій, що ускладнює процес виявлення та запобігання їхнім діям.

З огляду на ці тенденції, боротьба з міжнародним тероризмом потребує системного, комплексного підходу, який включає правові, політичні, соціальні, економічні та інформаційні аспекти. Існує багато держав, які виробляють власну стратегію протидії терористичним загрозам, враховуючи специфіку внутрішньої безпеки, національні інтереси, міжнародні зобов'язання та рівень розвитку інституцій. Особливу увагу варто звернути на досвід таких країн, як Велика Британія, Німеччина, Ізраїль і Сполучені Штати Америки, які мають напрацьовані моделі реагування на терористичні загрози та ефективно поєднують превентивні, аналітичні й оперативні заходи.

Вивчення стратегій цих держав дозволяє простежити спільні риси їхньої політики. Для прикладу, посилення міжвідомчої координації, удосконалення законодавчої бази, впровадження програм із запобігання радикалізації населення та розвитку міжнародної співпраці у сфері безпеки. Порівняльний аналіз досвіду провідних країн світу має не лише теоретичну, а й практичну цінність для України, яка протягом багатьох років перебуває в умовах воєнної агресії та стикається з жорстокими проявами тероризму з боку Російської Федерації.

У контексті сучасних викликів питання вдосконалення української системи національної безпеки та протидії тероризму набуває особливого значення. Дослідження міжнародного досвіду допоможе визначити ефективні напрями державної політики, адаптувати перевірені механізми до національних умов і підвищити рівень готовності державних структур до запобігання терористичним загрозам.

Отже, актуальність обраної теми зумовлена зростанням масштабів терористичних проявів на міжнародній арені та всередині багатьох країн.

Мета роботи. Мета полягає у всебічному аналізі поняття міжнародного тероризму, його природи, основних форм прояву та трансформації в сучасних умовах. Дослідження передбачає детальне вивчення історичних передумов виникнення терористичних загроз, а також сучасних стратегій протидії їм у провідних державах світу, серед яких Велика Британія, Німеччина, Ізраїль та Сполучені Штати Америки. Особлива увага приділяється виявленню спільних і відмінних рис державних підходів, їх ефективності та можливості адаптації найкращих практик до українських реалій. Мета полягає також у формуванні науково обґрунтованих рекомендацій щодо підвищення рівня національної безпеки України.

Завдання дослідження. Для досягнення поставленої мети нам необхідно виконати наступні завдання:

- Розкрити поняття, природу та основні форми прояву міжнародного тероризму.
- Проаналізувати історичні передумови виникнення та розвитку міжнародного тероризму у світі.
- Охарактеризувати стратегії протидії тероризму у Великій Британії, Німеччині, Ізраїлі та США.
- Визначити спільні та відмінні риси стратегій боротьби з тероризмом у зазначених держав.

- Оцінити можливість адаптації досвіду вивчених країн до українських реалій.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є міжнародний тероризм як глобальне соціально-політичне явище, що становить загрозу національній та міжнародній безпеці.

Предмет дослідження. Предметом дослідження є стратегії держав у сфері боротьби з міжнародним тероризмом, їхні основні принципи, механізми їх реалізації та можливості застосування окремих елементів цього досвіду в Україні.

Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема аналізу, синтезу, порівняння, історичного та формально-правового підходів, що дозволяє всебічно вивчити міжнародний тероризм та контртерористичні стратегії США, Ізраїлю, Німеччини та Великої Британії.

Джерельну базу становлять нормативно-правові акти, національні стратегії безпеки, наукові праці, аналітичні матеріали міжнародних центрів та офіційні дані державних органів.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, та шести підрозділів, висновків та списку використаних джерел (51 джерело). Загальний обсяг роботи становить

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО ТЕРОРИЗМУ.

1.1. Поняття, класифікація та ознаки міжнародного тероризму.

Міжнародний тероризм по своїй суті має жахливі та суттєві наслідки. Мова йде навіть про втрати мирних жителів та сильної матеріальної шкоди завданої безпосередньо звичайним громадянам та політичним діячам. Для роботи над темою міжнародного тероризму потрібно зрозуміти його визначення. Це є насамперед важливим для суспільства у цілому. Існує значний ризик, що кожна особа або група осіб буде тлумачити поняття тероризму по різному і тоді стає зрозумілим, що якісна та ефективна боротьба проти цього явища буде у рази складнішою. Коли влада певної держави здійснює акти боротьби з тероризмом, то суспільство повинне усвідомлювати, що вони ведуть боротьбу з чимось конкретним. Якщо кожна особа буде розуміти це поняття по різному, то і боротьба буде надто складною ціллю. Небезпекою є також те, що незрозуміле тлумачення цього поняття також породжує навмисне використання не вірного твердження іншими державами задля певних цілей.

Отож, визначення поняття терміну «міжнародний тероризм» є складним завданням, оскільки не існує єдиного затвердженого пояснення цьому твердженню і тому різні знавці та дослідники мають різні думки щодо цього. Для прикладу, Декларація про заходи щодо ліквідації міжнародного тероризму 1994 року стверджує, що міжнародний тероризм - це певні злочинні дії, які націлені на провокування певного стану терору серед широких груп суспільства або окремих осіб з конкретно визначеною політичною метою. До прикладу, Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 року у Статті 2 зазначає, що міжнародний тероризм є будь-яким діянням, яке має на меті заподіяти шкоду або смерть іншій людині, яка не бере прямої участі у конфлікті і коли це діяння націлене

на залякування громадськості або погроз у сторону влади держави чи міжнародної організації. [1]

Беручи до уваги США, то World Policy Journal одного разу зазначив, що американці дивувались, що як у 2001 році так і сьогодні майже всі ті агентства урядів США, які займались темою боротьби з тероризмом у світі, давали різні визначення цьому поняттю. Стверджується, що серед цих визначень немає жодного, яке було б схоже з іншим. У США аналітичні центри та знавці у цій темі визначають міжнародний тероризм теж по різному. Це все зокрема відбувалось через те, що більшість цих експертів займались безпосередньо політикою, юриспруденцією, психологією, соціологією і схожими дисциплінами. Відповідно право визначати, що таке міжнародний тероризм має належати експертам, які вивчають військові тактики та стратегії у обсязі людських конфліктів. Мова йде про істориків, які вивчають військову тематику та займаються аналізом війн та збройних конфліктів. Калєб Карр, який є військовим істориком визначає тероризм, як сучасну назву війни, яка розпочинається проти мирного населення, щоб знищити їхнє бажання підтримувати владу або політику, яку терористи не вважають потрібною [2], [4].

Розалін Гігінс, британська юристка, стверджувала, що раніше тероризм був зосереджений у руках конкретних осіб, а зараз він еволюціонував у явище на рівні держав та недержавне поняття. Відповідно він став елементом ведення політики деяких держав проти інших держав. Це все призвело до того, що міжнародний тероризм став часто безнаказаним і його часто використовують, щоб звернути увагу на свої переконання, на які на їхню думку політична система не підлаштовується. На міжнародній арені існує низка договорів, які мають регулювати явище міжнародного тероризму, але можна помітити, що їм не вдається це робити [3].

Отож, з усіх вищенаведених визначень можна сформулювати коротке поняття міжнародному тероризму. Міжнародний тероризм - це використання

страху та залякування у власних політичних цілях з залученням іншої або інших держав світу.

Варто також розглянути порівняння зі звичайним тероризмом. Є декілька особливостей, які відрізняють ці два явища одне від одного. Це є різні масштаби терористичних атак, мотиви, правові розбіжності та логістичні виклики. Міжнародний тероризм здебільшого мотивований боротьбою за панування у світі та владу, а внутрішній пов'язаний з політичними та ідеологічними розбіжностями. Очевидним є те, що порівнюючи з звичайним тероризмом, міжнародний відрізняється тим, що він виходить за межі однієї держави, включаючи у себе вплив на декілька або навіть багато країн.

Також, жертви цього тероризму не завжди є громадянами однієї держави. До прикладу, коли здійснюється терористичний напад на літак, то пасажирами літака є люди з різним громадянством. Відповідно міжнародний тероризм охоплює не тільки одну державу [5].

Міжнародний тероризм може проявлятися у різноманітних формах та має різні види. Досліджуючи саме форми тероризму, варто перерахувати такі приклади: захоплення та утримання заручників; викрадення літаків; переслідування; кібератаки та погрози, як вживу, так і через інтернет ресурси. Такі незаконні дії можуть поширюватись не тільки на політичних діячів, а і на звичайних громадян. ООН навіть ухвалила низку документів, зокрема договорів, пов'язаних з окремими формами тероризму. Для прикладу: бомбардування, ядерний тероризм та захоплення заручників [6].

Міжнародний тероризм ділиться на декілька типів. Варто розглянути релігійний вид міжнародного тероризму. Його суть полягає у тому, що особами керує певна віра вони часто бажають, щоб вона панувала і ставала більш поширеною. Ці люди вважають, що їхня віра повинна бути єдиною. Свої вчинки вони виправдовують тим, що вони захищають власну релігію і значить роблять добру справу, що таким чином її поширюють.

Також, є ідеологічний вид міжнародного тероризму. Він полягає у політичних поглядах людей, які здійснюють терористичні акти. Ці особи відстоюють власні погляди на політичний курс справ та свої інтереси. Їхні стійкі ідеологічні переконання дозволяють їм вважати себе та свої дії правильними.

Варто зазначити тероризм спонсорований державою (або state-sponsored terrorism). Часто трапляється, що одна держава не підтримує політику іншої або вважає, що та не має права на розвиток і вирішує, що вона повинна насильницьким методом заставити її змінити свою політику. Прикладом для цього може слугувати Росія, яка відкрито веде терористичні дії на території України протягом багатьох років.

Також, тероризм поділяють на транскордонний. Його характеристикою є здійснення актів насильства над державами-сусідами. Саме цей вид тероризму не виходить за межі двох або трьох сусідніх країн і не поширюється на інші держави [7].

Міжнародний тероризм є досить не простим явищем. Це складне поняття, охоплює політичні, ідеологічні, релігійні, та соціально-економічні чинники. Класифікація цього поняття є дуже важливим елементом для створення ефективних стратегій протидії. Класифікація дає нам можливість систематизувати різні форми терористичної діяльності, визначити їхні мотиви, їх масштаби та методи вчинення дій. У наукових джерелах часто можна помітити, що міжнародний тероризм поділяють на такі категорії — за цілями, мотивами, географією, організаційною структурою, методами здійснення та рівнем державної участі.

Варто розпочати з міжнародного тероризму, який класифікують за політичною та ідеологічною спрямованістю. Один із найпоширеніших підходів поділяє тероризм на ліворадикальний, праворадикальний, етнонаціоналістичний та релігійно-мотивований. В основі своєї, ліворадикальний тероризм спрямований на боротьбу проти капіталістичних

або імперіалістичних систем. Для прикладу це може бути «Фракція Червоної армії» у Німеччині. Говорячи про праворадикальний тероризм, то він базується на націоналістичних та расистських ідеях, що особливо актуально у Європі після певної хвилі міграційних криз. Етнонаціоналістичний тероризм має на меті створення незалежної держави для певної етнічної групи (до прикладу, курдські організації на Близькому Сході). Також, варто розглянути релігійний тероризм, який наразі є одним з найбільш загрозливих. Цей тип міжнародного тероризму виправдовує насильство спираючись на божественні цінності. Прикладами є діяльність «Аль-Каїди», ІДІЛ тощо.

Також, тероризм класифікують за його географічним охопленням. Прийнято поділяти його на внутрішній та міжнародний. Внутрішній тероризм відбувається на території однієї держави. Говорячи про міжнародний тероризм, то він виходить безпосередньо за межі державних кордонів, коли терористичні акти здійснюються на території різних країн, або коли організація діє глобально.

Міжнародний тероризм також класифікується за рівнем організації та суб'єктним складом. Можна розрізняти організований, мережевий та індивідуальний тероризм. Організований тероризм відрізняється від інших чіткою структурою керівництва, фінансування та підготовки. Прикладом може бути ІДІЛ. Мережевий тероризм в основі своїй сконцентрований на автономних осередках, які діють без централізованого управління, але мають в основі спільну ідеологію. Також, є індивідуальний тероризм, який характерний для радикалізованих осіб, які діють самотійно, але знаходяться під впливом терористичної пропаганди.

Міжнародний тероризм ще розрізняють за методами здійснення. Терористичні акти можна класифікувати за способами їх здійснення:

- Традиційні (вибухи, захоплення заручників, вбивства, диверсії);
- Кібертероризм, який має на меті порушення інформаційних систем, електронних мереж та інфраструктури;

- Біологічний і хімічний тероризм, пов'язаний із використанням небезпечних речовин;
- Економічний тероризм, що націлений на руйнування фінансової стабільності.

Також, варто розглянути класифікацію тероризму за участю держав. Деякі джерела виділяють державний тероризм, коли уряд або його спецслужби застосовують насильницькі дії проти власного населення чи інших країн. Також, є таке поняття як тероризм, підтримуваний державами, коли держави фінансують або підтримують терористичні організації. До прикладу, підтримка терористичних угруповань Іраном, Сирією чи Північною Кореєю [8].

Класифікація міжнародного тероризму є необхідним інструментом для розуміння його багатогранності. Вона допомагає заздалегідь ідентифікувати джерела загроз, моделі поведінки, яким слідують терористичні угруповання та в разі ефективніше працювати над національними й міжнародними контртерористичними стратегіями. Сучасний тероризм наразі має гібридний характер, поєднуючи політичні, релігійні та кібернетичні елементи, що вимагає гнучкої системи класифікації.

Наразі, оскільки індекс здійснених терористичних атак по всьому світу зростає варто розуміти наявні для терориста ознаки. Є різноманітні показники, які говорять нам про наявність тероризму. Деякі джерела поділяють їх на ідеологічні, психологічні та поведінкові. Ідеологічний показник розповідає нам про те, яка віра, релігія чи ідея керує певними особами. Психологічний у свою чергу відповідає за те, що ці особи можуть вчинити. Говорячи про поведінковий показник, він надає нам відображення того, як ці особи можуть вчинити акт тероризму та яку проекцію вони мають. Також є більш точні ознаки, які є притаманними для людини чи групи людей, які мають на меті вчинити акт тероризму. Наприклад, можна помітити

надлишкову цікавість до теми тероризму та пошук інформації про його здійснення. Наступним можна помітити, збір ресурсів для здійснення терористичної атаки. Це може бути пошук незаконної зброї, збір різних хімікатів, купівля речей, які можуть бути пов'язані з темою тероризму. Часто, ці особи також починають здійснювати відеозйомку або фотографування місць або співробітників служб безпеки або інших місць. Щодо змін у поведінці, часто помічаються такі поведінкові прояви: відсторонення або часткова/повна відмова у спілкуванні з сім'єю та близькими друзями/колегами; звільнення з місця роботи; продаж речей вжитку; погашення боргів; раптовий вихід на зв'язок з сім'єю та друзями. Саме такі ознаки найчастіше є помітними при контакті з людьми, які мають на меті здійснити терористичну атаку у власній державі або за її межами.

Додатково, важливо зазначити особливості міжнародного тероризму. Першим пунктом є те, що для терористів характерним є надто сильна ідеалізація свого лідера. Вони сліпо готові втілювати їхні ідеї та настанови. Другим пунктом є те, що терористи завжди обирають не гуманний шлях здійснення своїх цілей. Для них терор та насильницькі методи досягнення цілей є пріоритетом. Третім є конкретна структура. Для терористичних об'єднань характерною є організаційна структура, у якій є присутніми ланки. До прикладу, на верхівці стоять лідери, які дають ідеї та план як організувати терористичний акт. На низу ланки можуть бути особи, які готові втілювати настанови у реальність. Також, четвертою особливістю є велика кількість мирних громадян, які страждають від тероризму. Вони завдають удар по громадянам держав для того, щоб масові вбивства дозволили їм вміло маніпулювати та керувати людьми з політичних кіл.

Отже, можна надати поняттю міжнародний тероризм такі характеристики: насильницькі методи боротьби з ціллю через страждання мирного населення; політична природа.

Варто розглянути різницю між міжнародним тероризмом та внутрішнім. Міжнародний тероризм є не простим і багатовимірним явищем. Від внутрішнього він відрізняється конкретними характеристиками, які визначають його глобальний масштаб і способи впливу на безпеку держав та міжнародної спільноти. Ці два види відрізняються також транснаціональним характером діяльності. Міжнародні терористичні організації здійснюють акти насильства поза межами однієї держави, використовуючи міжнародні види фінансування, логістики та зв'язку. За допомогою цього вони вдало уникають контролю з боку місцевих органів влади та мають змогу розширити зону свого впливу. Також, відмінністю є політична або ідеологічна мотивація. Міжнародні терористи мають на меті впливати на політичні процеси, змінювати уряди або просувати ідеологічні цілі. Майже завжди вони прикривають насильство релігійними або етнічними аргументами. Вони здійснюють свою діяльність наперекір не тільки конкретним особам, але й державним інституціям.

Третьою відмінністю є використання насильницьких методів і методів залякування. Терористи застосовують вибухові пристрої, захоплення заручників, кібератаки, а також хімічні чи біологічні засоби задля досягнення своєї цілі. Їхньою головною метою є залякування широкого кола людей та максимальне привернення уваги до своїх вимог. Четвертою відмінністю є глобальна комунікаційна мережа та технологічний прогрес. Сучасні терористи активно використовують Інтернет і соціальні мережі для вербування нових членів, пропаганди і координації дій на міжнародному рівні. Останньою, але не менш важливою відмінністю є інтернаціональна підтримка та спонсорство. Деякі організації отримують фінансову, логістичну або політичну підтримку від інших держав або транснаціональних груп, що робить їхню діяльність більш стійкою та важко передбачуваною [9].

Отже, міжнародний тероризм характеризується транснаціональністю, ідеологічною мотивацією, насильницькими методами, використанням

сучасних комунікацій і зовнішньою підтримкою, що визначає його відмінність від внутрішніх форм терористичної діяльності. Для суспільства необхідним є виділення ключових ознак міжнародного тероризму зокрема задля ефективної протидії та прогнозування загроз.

1.2. Причини виникнення та еволюція тероризму у світі

Наразі по всьому світу яскраво помітне збільшення індексу тероризму. Це підтверджувалось звітами ООН у 2021, 2022 та 2023 роках, які інформували, що до прикладу терористична група Аль-Каїда набуває більших масштабів та продовжує збільшуватись. Однією з причин такого збільшення є послаблення контролю прикордонних та митних територій. Це не тільки полегшило людям перетинати кордони та подорожувати, але і збільшило кількість тероризму на міжнародній арені. Дуже часто терористичні акти здійснюються не всім відомими великими терористичними групами, а окремими особами, які збираються у групу для конкретного вчинку. Завдяки полегшеній можливості перетинати кордони, одинарні терористи часто починають контактувати один з одним по всьому світу і планувати атаку у певному місці якоїсь з країн. Це завдає труднощів службам безпеки у відслідковуванні та запобіганні таких атак. Ще однією причиною поширення міжнародного тероризму є те, що серед терористів стає популярним створення власної інфраструктури у певній точці світу. Для прикладу можна навести «Хезболла». Вона являється ліванською ісламістською політичною партією та організацією. Такі держави як США, Ізраїль, Бахрейн та Канада визнають, що це є терористичною організацією. Подібно до цієї партії почали створюватись і інші, які наслідують «Хезболлу». Наприклад: угруповання палестинців «Хамас» або терористичне об'єднання з Шрі-Ланки під назвою «Тигри визволення Таміл-Ілама». Вони теж мають свої будівлі у певних точках світу, що робить їх ще більш небезпечними у міжнародному просторі. Інфраструктури дають дуже велику

можливість терористичним групам здійснювати атаки, оскільки вони мають свій власний осередок на мапі. Це робить акт тероризму легшим для здійснення. Ці географічні осередки допомагають терористам здійснювати збір коштів або вербувати людей [10].

Також, до причин тероризму відноситься те, що могутні держави мають тенденцію використовувати терористів як посередників у політичних «іграх». Оскільки, деякі держави прагнуть сильної влади, то вони звертаються до не гуманних методів та впроваджують тероризм до власної політичної стратегії боротьби з іншими державами.

Після 2011 року міжнародний тероризм набирає зовсім іншого вигляду. Ним починають займатись не окремі чітко визначені групи, які легше відслідковуються службами безпеки. Наразі ним займаються окремі особи, які створюють мережі комунікації між терористами, створюючи кожного разу нові об'єднання та групи для здійснення одного конкретного акту. У приклад можна навести терористичні групи, які фінансуються Іраном і створюють дестабілізацію на Близькому Сході. До цих груп входять: Хезболла та Хамас.

Якщо говорити про сьогодення реалії, то причиною швидшого поширення тероризму став COVID-19, якому вдалось поширити серед людей паніку та невизначеність. Такий колективний стан суспільства полегшує поширення тероризму серед людей. Вірус також уповільнив процес налагодження праці над зменшенням їх кількості. Уряди стали не ефективними у питанні реакції на виклики пов'язані з економічними та соціальними проблемами.

Деякі дослідники визначають три основні підстави чому виник тероризм. Першою причиною є те, що тероризм є нічим іншим як продуктом вірування та культури. Другою є те, що тероризм виник через різні реформи та надмірний авторитаризм. Останньою, своєю чергу, є те, що тероризм виник через соціальну та економічну нерівність населення. Бідність людей та

багатство політичних діячів спонукало терористів пробувати змінити ситуацію в державі та повалити уряд. У свою чергу вони мали на меті зробити зміну уряду, та сформуванню новий комуністичний або соціалістичний режим. У Радянському Союзі наприкінці XIX соціальна нерівність, бідність більшості населення та авторитаризм царської влади стали важливими чинниками радикалізації частини суспільства. Революційні групи, такі як Народна воля, вдавалися до терористичних акцій проти політичних діячів та представників уряду з метою повалення існуючого режиму та встановлення нового суспільного ладу. Їхня діяльність включала вбивства, замаху та організацію заворушень, що відображало прагнення радикально змінити політичну систему та створити більш справедливе суспільство за соціалістичними ідеями [11].

Є вчені, які не вважають релігійне підґрунтя як причину міжнародного тероризму. Вони стверджують, що саме поширення революційної ідеології та модернізація є основними причинами міжнародного тероризму. Говорячи про модернізацію, то вона надає переможеним засоби для створення актів тероризму. Поширення революційних ідеологій вважається причиною через події у Тегерані у 1979 році. 4 листопада 1979 року у Тегерані був здійснений напад на посольство США і було взято у заручники приблизно 60 людей, які знаходились у посольстві. Вважають, що до цього періоду рушійною силою тероризму були сепаратистські та революційні ідеології.

Згодом почали вважати, що міжнародний тероризм був мотивований здебільшого віросповіданням. Також, міжнародний тероризм або також звичайний тероризм народжується з поганого економічного стану держави. Люди у сильному бажанні змінити ситуацію в якій їм не подобається жити готові прибїгти до не гуманних методів. Було б логічно зазначити, що частота проявів тероризму прямо залежить від економічного становища держави. Ця теорія може мати застосування на рівні однієї або багатьох держав всього світу.

Міжнародний тероризм є складним соціально-політичним явищем, яке виникає під впливом численних факторів і охоплює політичні, економічні, соціальні, релігійні та технологічні аспекти. Розуміння причин міжнародного тероризму є ключовим для розробки ефективних контртерористичних стратегій на національному та міжнародному рівнях, оскільки лише комплексний підхід дозволяє передбачати загрози та запобігати радикалізації.

Політичні фактори є одними з критичних рушіїв міжнародного тероризму. У країнах з обмеженими політичними свободами та авторитарними режимами часто не має легальних механізмів впливу на владу. Відсутність демократії та чітко визначених громадянських прав створює умови для радикалізації та виникнення підпільних організацій, які використовують насильство як засіб досягнення політичних цілей. Крім того, міжнародний тероризм часто пов'язаний із боротьбою проти іноземної присутності, окупації або військових втручань. Етнонаціональні та сепаратистські конфлікти, такі як ті, що відбуваються на Близькому Сході або в Південній Азії, демонструють, що політична нестабільність і нерозв'язані конфлікти створюють сприятливе середовище для формування транснаціональних терористичних організацій.

Соціально-економічні фактори також мають суттєвий вплив на виникнення міжнародного тероризму. До тероризму призводять: бідність, безробіття, низький рівень освіти та обмежені соціальні можливості, які формують уразливі групи населення здатні доходити до жакликих вчинків та ідей. Молодь, яка не бачить перспектив у легальних механізмах реалізації своїх цілей, частіше стає об'єктом вербування терористичними угрупованнями. Соціальна ізоляція та відчуття несправедливості підсилюють бажання діяти радикально і не гуманно.

Ідеологічні та релігійні фактори є важливими для багатьох сучасних терористичних організацій. Терористи виправдовують насильство

релігійними догмами або політичними ідеологіями, що сприяє мобілізації та консолідації учасників. Релігійний екстремізм дозволяє організаціям легітимізувати насильство, залучати міжнародних прихильників та створювати спільноти, що підтримують радикальні цілі та готові втілювати їх в реальність. Ідеологія часто використовує історичні образи пригнічення або несправедливості, що підсилює відчуття морального права на насильство. Політичні ідеології радикального спрямування, такі як ультранаціоналізм або марксизм-ленінізм, також використовувались у 20 столітті для обґрунтування терористичних дій на міжнародному рівні.

Геополітичні та історичні причини мають особливий вплив на формування міжнародного тероризму. На це все впливають: колоніальне минуле, територіальні суперечки, етнічні конфлікти та зовнішнє втручання. Ці всі перелічені чинники створюють ґрунт для довготривалих протиріч. Задля того, щоб виправдовувати насильство транснаціональні терористичні організації часто використовують образи несправедливості, а локальні конфлікти набувають міжнародного характеру завдяки підтримці або фінансуванню з боку інших держав чи діаспор.

Технологічні та інформаційні фактори стали критичними у сучасному міжнародному тероризмі. Глобалізація та розвиток інформаційних технологій дозволяють терористичним організаціям швидко поширювати ідеологію, координувати дії та вербувати нових членів у різних країнах світу. Нові технології та ресурси, такі як: соціальні мережі, зашифровані месенджери та анонімні платформи дозволяють поширювати пропаганду, навчати учасників методам насильства та обмінюватися інформацією, уникаючи контролю з боку правоохоронних органів.

Державне або транскордонне спонсорство тероризму також є важливим фактором. Деякі держави надають фінансову, матеріально-технічну або політичну підтримку терористичним організаціям, що робить їхню діяльність більш стійкою та важко передбачуваною. Таке спонсорство

дозволяє терористичним угрупованням планувати глобальні акти насильства, уникати міжнародного переслідування та розширювати мережу впливу [12], [13].

Отже, міжнародний тероризм є результатом взаємодії політичної нестабільності, соціально-економічної нерівності, ідеологічного та релігійного радикалізму, історичних та геополітичних протиріч, технологічних можливостей та зовнішньої підтримки. Для ефективної протидії такій загрозі необхідно поєднувати силові заходи з соціально-економічними, освітніми та міжнародними ініціативами, а також активно працювати над запобіганням радикалізації на всіх рівнях суспільства. Комплексний підхід дозволяє не лише реагувати на терористичні акти, але й мінімізувати умови, що сприяють їхньому виникненню.

За останнє століття міжнародний тероризм зазнав великої еволюції. На це вплинув стрімкий розвиток технологій та комунікації і глобалізація. Технологічний прорив значно полегшив процес комунікації та створення терористичних об'єднань. Щоб мати змогу уявити тероризм у минулому столітті можна навести у приклад епоху Холодної війни. В той час тероризм характеризувався як такий, що керується ідеологією, релігією. Також, характерним були терористичні дії між конкретними країнами. З того часу тероризм зазнав великих змін. Наразі, акти тероризму здійснюють переважно окремі особи, які ведуть комунікацію один з одним та планують спільний акт тероризму. Також, переважно немає прямої участі держави у діях терористів. Прикладом такого можна навести терористичну організацію Аль-Каїда. Структура цієї організації є децентралізованою. В ній окремі особи або групи діють автономно, але їх всіх об'єднує спільна ідеологічна основа. Інтернет допомагає їм керувати їхніми підлеглими, коли ті виконують завдання або дистанційно впливати на знаряддя здійснення атаки, наприклад бомбу. Звісно Інтернет надає терористам можливість вербування людей по всьому світу, а також можливість мобілізувати потрібну кількість осіб. Вони записують

відео, що дає змогу охопити широку аудиторію людей по всьому світу, які досить легко здатні піддатись пропаганді. Натомість, це зменшує ризик викриття осіб, які записують та викладають на простори Інтернету такі відео. Технології дозволяють їм користуватись месенджерами, які вміло маскують відправника повідомлення та шифрують самі ж повідомлення. Це ускладнює процес відстеження службами безпеки. Наприклад, перед всім відомим терактом 11 вересня 2001 року, учасники групи Аль-Каїда вели свою комунікацію через пошту Yahoo. Звісно, звичайний міжнародний тероризм еволюціонував з появою інтернету і у Інтернет просторі з'явилося багато кібертероризму. Терористи користуються можливістю і здійснюють атаки на банківські системи; фінансові та урядові системи. Для прикладу можна навести Ірландську республіканську армію, яка вміло вимагає кошти та організовує шахрайство пов'язане з страховими компаніями. Звичайний тероризм націлений більше на заподіяння шкоди суспільству або їхньому майну. В той час, кібертероризм має на меті здійснити утік інформації або збір інформації заради шантажу.

Різкий технологічний процес призвів до певної тенденції централізації у держав і це ще більше провокує негативну відповідь від незадоволених громадян. З'явилося нове поняття неолуддизм, який кидає виклик сучасній концепції прогресу індустріального суспільства. Люди, які притримувались цієї течії створювали у світі загрозу сепаратизму. До прикладу, у Франції баскські сепаратисти скидали бомби на ядерні реактори задля підтримки руху за екологію. Технологічний прогрес до якого входять автоматична зброя та вибухові пристрої, які є компактними, надав терористам нові масштаби та види атак. Така стрімка еволюція тероризму змусила урядів та служб безпеки держав докорінно змінювати стратегії безпеки та захисту. Для прикладу можна навести Нідерланди. Вони вжили суворі заходи задля забезпечення безпеки власної держави. Наразі, при в'їзді на територію Нідерландів ведеться пильний контроль над тим чи їхні громадяни, які повторно

в'їжджають у країну, не були посічені у іноземних конфліктах. Це допомагає у зменшенні ризиків, які можуть підірвати безпеку.

За статистикою кількість актів тероризму зросла за останні 30 років. До прикладу, у Великій Британії було зафіксовано 17 терористичних атак, у той час як на рік до 1990 року їх було 15. Таке було зафіксоване і у Німеччині. На рік до 1990 року було помічено 9 актів тероризму, а після цього року було уже 12. Проте, якщо говорити про країни Близького Сходу та США, то у них показник терористичних атак на рік зменшився. До прикладу можна навести Ліван якому вдалось з показника 20 атак на рік спуститись до 6 на рік за останні 30 років [14].

Неможливо не згадати глобалізацію, яка активно набуває обертів. Поточна глобалізація подекуди полегшує терористам їхню роботу. Як вже раніше згадувалось, що наразі терористам легше перетинати кордони. Це відбувається зокрема через глобалізацію. Наприклад, полегшення бар'єру між Північноамериканською зоною вільної торгівлі та ЄС збільшило потік різних речей, хороших та поганих. Також, міжнародний тероризм еволюціонував і зараз терористи мають змогу організовувати збори коштів, щоб отримати фінансування для своїх терактів. До прикладу, організація Осамі Бен Ладена, колишнього лідера Аль Каїди, яка була однією з найбагатших терористичних організацій. Досить важко перелічити всі терористичні групи, які мають гарні джерела фінансування тому, що їх велика кількість. До цих джерел фінансування можуть входити підприємства, які є легальними або благодійні організації. Також, це можуть бути досить легальні організації, які потім направляють свої кошти на нелегальну діяльність (наприклад будівельні компанії цього ж Бен Ладена). Звісно що до списку входять і нелегальні види заробітку, такі як контрабанда, шахрайство та продаж наркотичних речовин.

На стрімкий розвиток міжнародного тероризму вплинули новітні засоби комунікації, розвинутий транспорт та хороші знання сучасних

предметів здійснення терористичних нападів, які терористи купують на чорному ринку [15].

Отже, тероризм у нашому столітті перетворився на дуже складне поняття, яке кидає виклики багатьом державам світу. Міжнародний тероризм, як спосіб досягнути власних політичних цілей, буде еволюціонувати та змінювати свої форми і надалі. Це заставляє держави розвивати та фінансувати дослідницькі центри, які розробляють нові концепції протидії тероризму.

РОЗДІЛ 2. КОНТРТЕРОРИСТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ОКРЕМИХ ДЕРЖАВ.

2.1. Основи контртерористичної політики США та Ізраїлю.

Сучасний стан справ на міжнародній арені є нелегким і впливає на це зокрема таке явище як тероризм. У бажанні змінити владу люди прибігають до насильницьких методів і тоді, з'являється тероризм, який призводить до руйнівних наслідків. Це вимагає пильної уваги держав та розробки ними певних стратегій боротьби з міжнародним тероризмом.

Події 11 вересня зробили міжнародний тероризм самою першою проблемою для США. Ще задовго до цієї події у 1983 році Державний департамент США розробив програму для протидії тероризму. Метою програми було покращити роботу правоохоронних органів з метою боротьби з міжнародними осередками тероризму. Після жахливих подій 11 вересня ця програма була розширена. Вона була підписана 140 державами по всьому світу та близько 50 000 іноземних працівників служб безпеки та правоохоронних органів пройти навчання.

Історія становлення законодавства США про боротьбу з тероризмом можна помітити ще до розуміння загроз, які мала холодна війна. Приблизно з 1970 року до 1980-х років США вважали, що терористичні загрози беруть свій початок від радикальної партії Лівих або радикальних комуністичних державних груп. В той час криза з заручниками в Ірані створила значну зміну у розумінні США нової терористичної загрози, яка виникла на міжнародній арені. Ця загроза була в основному мотивована релігійним екстремізмом. Це відрізняло її від попередніх загроз, які були мотивовані комуністичною ідеологією або підтримувались та спонсорувались державою. Підтвердженням цього стали вибухи у посольстві США у Лівані у 1983 році, які влаштували релігійні екстремісти. Надалі у США відбувалась реструктуризація збройних сил США та Міністерства оборони. До основних змін у політиці США проти тероризму варто вказати і реформи. Були

створені концепції Об'єднаних оперативних сил, формування Об'єданого командування спеціальних операцій Об'єданого Командування спеціальних операцій США, і також офіційне формування агенства Міністерства оборони США, Центрального командування США CENTCOM [16].

По завершенню холодної війни загроза тероризму для США змінилась. Замість єдиної державної терористичної групи, Америка відчула серію не пов'язаних між собою атак, які були разові. Це були як внутрішньо-державні атаки, так і з іноземні. Наприклад, атака на Всесвітній торговий центр у 1993 році, або вибух у Оклахома-Сіті, який мав місце у 1995 році.

Після 2001 року політика США щодо тероризму різко змінилась на превентивну. Це стосувалось як внутрішньої політики держави, так і міжнародних відносин. Цей перехід до нового виду політики можна яскраво помітити по наступних подіях: вторгнення США до Афганістану у 2001 році та Іраку у 2003 році, і також у доктрині Буша. Якщо говорити про внутрішню безпеку держави, то США посилили контроль кордонів та зробили процедури нагляду більш строгими.

Варто переглянути політику США щодо тероризму за часів Буша. Вона була сфокусована на присутності військ США у Іраку та Афганістані. У іракському регіоні було додано 20 000 військовослужбовців. Також, за адміністрації Буша увага США була зосереджена на безпеці певної інфраструктури та створення нових урядових інституцій.

По завершенню повноважень адміністрації Буша почалась діяльність Обама, яка змінила за собою стратегію боротьби з тероризмом. Цей час запам'ятався скороченням військової присутності у Афганістані та Іраку, а також скороченням ув'язнених у Гуантанамо. Обама часто користувався цілеспрямованими вбивствами. Якщо говорити про Буша, то за його часів було здійснено 48 ударів безпілотниками у Пакистані, де було вбито до 600 людей. За Обама було здійснено 35 ударів у тому ж регіоні, та вбито до 3000 людей. В той самий час адміністрація Обама часто критикувала

використання безпілотників, через те що такі методи призводять до смерті багатьох цивільних людей. Тодішні критики стверджували, що безпілотники не змогли ефективно змінити ситуацію та запобігти терористам виконувати теракти. За 2005-2015 роки Америка стала свідком ще декількох атак. Наприклад, вибух під час Бостонського марафону у 2013 році або стрілянина у Сан-Бернардіно у 2015 році [17].

США визнала Ізраїль своїм другом та союзником у боротьбі у регіоні Близького Сходу. Через це відношення США до інших держав Близького Сходу визначалось тим, як ці країни ставляться до Ізраїлю. Америка пообіцяла у разі загрози безпеки Ізраїлю вступити у допомогу їй. Вважається, що у боротьбі проти міжнародного тероризму інтереси США та Ізраїлю залишаються рівними.

Пізніше США вдалось також встановити тісніші відносини з Іраном, Іраком, Туреччиною та Саудівською Аравією. Один час США навіть надавало їм військову допомогу, але потім можна було помітити як ці країни діяли проти інтересів США. До прикладу можна навести справи Туреччини після 2001 року, які протидіяли інтересам Америки та іншим державам світу. Проблематичним аспектом стратегії США протидії тероризму є виокремлення тероризму та міжнародного тероризму як двох абсолютно різних проблем.

Якщо ми говоримо про період Холодної війни, то у цей час внутрішній тероризм у США розглядався як дії маленьких, розрізнених груп. А міжнародний тероризм сприймався як спонсорований іншими державами спосіб послабити США. По завершенню періоду Холодної війни, Америка припинила бути надто сконцентрованою на темі як зовнішнього так і внутрішнього тероризму. В період Холодної війни Конгрес на постійній основі проводив слухання по цій темі, але після її завершення це перестало бути настільки актуальним. Під час влади Обама відбулось применшення центральної ролі боротьби з тероризмом. По приходу Джо Байдена у 2021-

2025 роках акцент Америки на тероризмі в рази зменшився. Це доказує виведення військ США з Афганістану. Президента Байдена критикували за те, що він здійснив переорієнтацію багатьох інструментів внутрішньої та зовнішньої політики. Однак, заворушення у Капітолії США, які мали місце 6 січня 2021 року привернули увагу Байдена та він стверджував, що найбільшою терористичною загрозою для США є праворадикальні угруповання. Під час повернення Трампа до влади, можна помітити те, що Америка почала звертати більшу увагу на тему боротьби з тероризмом. Це є відповідь на значні геополітичні порушення. Під час адміністрації Трампа він неодноразово попереджав про загрозу ісламістського тероризму.

Часто для контролю рівня тероризму у державі, країни починають створювати жорсткі закони, які контролюють кордони та громадян, які їх перетинають. У Дональда Трампа ще за його першого президенства були ідеї заборонити в'їзд конкретних мусульманських національностей до США. Також, є ще одна стратегія боротьби з тероризмом. В ній йдеться, що у державу варто пускати тільки високоінтелектуальних та заможних людей, тому що вважається, що це зменшить кількість тероризму у державі. Це пов'язане з тим, що тероризм зазвичай бере свій початок у поганих соціально-економічних умовах.

При першому президенстві Трамп усно здійснив атаку на союзників у боротьбі проти тероризму та проводив контрпродуктивну політику, яка часто полегшувала вербування терористів. За його президенства можна помітити приріст ультраправого екстремізму, який набрав обертів. У жовтні 2018 року Трамп опублікував Національну стратегію боротьби проти тероризму США. Там було 2 документи, які в основному продовжували політику Обама. Розмови та дії Трампа неодноразово суперечили цим документам. Його політика заборон на перетинання кордонів викликала у громадян тотальне нерозуміння суті терористичної загрози. Але Трамп додатково відхилив деякі закони, які були прийняті за часів його

попередника. До прикладу можна навести історію з законом, який чітко визначав право ударів безпілотниками. Також, Обама відхилив використання тортур, вважаючи його не гуманним методом боротьби з тероризмом. Президент Трамп значною мірою це змінив. Він схвалював тих, хто в минулому проводив програми тортур. Багато хто вважає, що президент Трамп не бачить різниці між терористами та громадянами, які знаходяться на передовій боротьби з тероризмом. Все-таки, це збільшує ризик радикалізації більшої кількості людей та ускладнює партнерство між групами населення задля запобігання цього явища. Дуже великі розбіжності у промовах та законах Трампа викликають труднощі у співпраці з громадами. За адміністрації Трампа злочини скоєні по причині ненависті до мусульман залишались на досить високому рівні.

Вагомим недоліком теперішнього президента США є те, що проблему загрози тероризму він завжди пов'язує з мусульманами та ісламом. Це призводить до прийняття неефективних політичних рішень. При цьому у США проживає дуже велика кількість законопослушних та безпечних мусульман. Це підкріплює наративи про те, що Америка перебуває у війні з ісламом. Нездатність Трампа поставити у пріоритет боротьбу з усіма формами ультраправого екстремізму вводить громадян у стан небезпеки та збільшення кількості терористичних атак. Наприклад, напад на синагогу у 2018 році у Піттсбурзі, який був здійснений та організований групами терористів ультраправого екстремізму. За статистикою кількість нападів ультраправих екстремістів у США за останні 10 років перевищила всі інші напади інших категорій екстремістів [19].

Звичка Трампа виговорювати всю секретну інформацію на людях завжди викликає занепокоєння у ключових партнерів з обміну розвідувальними даними. Уряд США потребує довіри та співпраці тих іноземних партнерів, яких Трамп атакував протягом президенства. За адміністрації Трампа під загрозу також поставились ініціативи, які були

спрямовані на те, щоб ускладнити процес вербування терористів. Часто, ті громади в яких відбувається радикалізація та вербування перші помічають те, що щось є неправильним, але вони не знають як на це реагувати. Такі громади потребують підтримки у реагуванні та втручанні ще до того, як відбувається терористичний акт. За часів адміністрації Обами, уряд сприяв зусиллям боротьби з екстремізмом та проводилось заохочення громад до співпраці у цій темі ще до того як відбудеться тероризм. При появі Трампа на посаді президента, відбулось скорочення програм боротьби з насильницьким екстремізмом. У 2021 році навіть були скасовані гранти, які отримували групи, що допомагали навчати громад протидії тероризму.

Теперішня політика Америки стикається з викликами у балансуванні між викликами і надійними заходами безпеки та між захистом національних свобод , що часто призводить до поляризації у державі. Також, виникають економічні ризики, зокрема через санкції та військові дії. Додатково виникає дипломатична напруженість через односторонні дії Америки у регіонах конфліктів. Це є ризик відчуження союзників та розширення можливостей супротивників.

Все ж Америка співпрацює з приблизно п'ятдесятьма державами світу у та міжнародними організаціями по темі боротьби з тероризмом. До прикладу: Інтерпол та Глобальний форум ООН з боротьби з тероризмом. Також, Америка має деякі двосторонні ініціативи по темі протидії тероризму. Наприклад, спільна робоча група США та Індії з боротьби з тероризмом. Їм разом вдається покращити обмін розвідувальними даними та оперативну координацію, зокрема щодо загроз у Південній Азії. Також, цільові групи ФБР з боротьби з тероризмом є важливою складовою політики США. У свою чергу співпраця у сфері кібербезпеки з Національною спільною цільовою групою з кіберрозслідувань допомагає боротись з зростаючою загрозою нападів у Інтернет просторі [20].

Говорячи про протидію з тероризмом в Америці слід також звернути увагу на створення кампанії щодо усунення джерел та ресурсів, які сприяють так званому антиамериканізму. Наразі це поняття охоплює ісламський та арабський світ.

Серед основних гравців можна визначити федеральний уряд США, зокрема Білий Дім та Міністерство оборони, юстиції та фінансів. Вони займаються розробкою та впровадженням стратегії. Щодо Конгресу то він має вирішальні повноваження щодо нагляду та обговорює питання, які напряду стосуються громадянських свобод. Говорячи про союзників, то варто зазначити Індію, Велику Британію та члени НАТО. Вони допомагають забезпечувати оперативний обмін розвідувальними даними. Розвідувальні служби та ФБР відіграють теж важливу роль у протидії загрозам внутрішнього тероризму. В той час міжнародні організації та органи сприяють більш глобальній співпраці на міжнародній арені. У свою чергу неурядові організації впливають на політичні обговорення та громадську думку щодо боротьби з тероризмом [21].

Отож, національна стратегія США щодо боротьби з тероризмом загалом побудована на комплексній оцінці загроз тероризму, як зовнішнього так і внутрішнього. Також, вона концентрується на загрозі ультраправого екстремізму.

Варто, розглянути Ізраїль та контртерористичну стратегію цієї держави. Протягом усього існування держави Ізраїль тероризм був центральною політичною проблемою. Частота палестинських атак варіювалась протягом багатьох років. Ворожість палестинців до єврейського населення почалась під час окупація Британією Палестини в 1917 році та мала продовження після створення держави Ізраїль у 1948 році.

Страх уряду Ізраїлю перед терористичними атаками спричинив готовність людей вдаватись до жорстких заходів по протидії тероризму. Більшість населення підтримувало ідею проведення жорстких заходів таких

як знесення будинків в яких жили терористи або застосування комендантської години. Також, підтримувалось висилання за кордон осіб, які брали участь в організації терористичних атак або проведення військових репресій.

Щодо методів боротьби з тероризмом Ізраїль проводить наступну політику:

- Колективні покарання та залякування. Методи залякування включають у себе погрози смертю, відмови у видачі віз, рейди та конфіскацію обладнань. Щодо колективних покарань, то це можуть бути знесення будинків та коменданська година.

- Онлайн спостереження. Держава старається здійснювати контроль над онлайн простором. У це входить видалення певного небажаного контенту.

- Припинення фінансування. Конкретні кампанії були спрямовані на банки, донорів та неурядові організації, що у свою чергу посприяло створенню уявлення про ризик, яке спонукало банки та постачальників фінансових послуг переривати відносини з визначеними організаціями, їхні транзакції затримувались або відхилялись банками, незважаючи на відсутність порушень.

На теперішню стратегію Ізраїлю у боротьбі проти тероризму велику роль зіграла Палестина.

Надзвичайні положення прийняті британською мандатною владою у 1945 році, надали повноваження встановити фактичний режим воєнного стану, спрямований в основному проти палестинців. Все це проводилось під виглядом підтримання громадського порядку.

У 1948 році відбулась Палестинська катастрофа, яка також має назву Накба. Тоді відбулось масове знищення палестинського народу. У тому самому році Ізраїль інтегрував Положення про надзвичайний стан у своє внутрішнє законодавство, для того щоб здійснювати сильніший контроль над

народом Палестини. У 1967 році після окупації Західного берега та Гази Ізраїль почав використовувати ці надзвичайні положення для виправдання депортацій, знесення будинків та арештів. У 2016 році Ізраїль прийняв Закон про боротьбу з тероризмом. Він став доповненням до надзвичайних положень [18].

Політика Ізраїлю у боротьбі з тероризмом базується на «доктрині Даяна» щодо операцій відплати та на «доктрині Рабіна» у випадках викрадених цивільних осіб або солдатів. Процес прийняття рішень щодо операцій у цих випадках відрізняється від щоденного прийняття рішень, оскільки він здійснюється під тиском часу, і є потреба негайно вирішити, як реагувати. У разі викрадення заручників існує термін, встановлений викрадачами. У разі смертельного теракту ізраїльські керівники вважають, що вони повинні реагувати негайно, щоб завдати удару у відповідь терористам, змусити їх «заплатити ціну» за свій напад та стримати їх (та інших) від подальшої терористичної діяльності проти Ізраїлю.

Досвід Ізраїлю в боротьбі з тероризмом розвивався в контексті його конфлікту з палестинцями, який розвинувся ще наприкінці XIX століття та виник зі створенням Держави Ізраїль у 1948 році. У 1950-х роках серед палестинців, які були переміщені внаслідок війни 1948 року, почали з'являтися насильницькі недержавні організації.

Більшість цих груп застосували тактику, яка стала відомою як збройний опір, щоб звільнити свою батьківщину Палестину. Для деяких із цих груп Палестина простягається від річки Йордан на сході до Середземномор'я на заході, створення якого вимагає ліквідації сучасного Ізраїлю. Палестинські партизанські напади на Ізраїль розпочалися в 1950-х роках, коли Ізраїль зіткнувся з хвилями нападів федаїнів. Вони здебільшого проникали через кордони Ізраїлю з сусідніх арабських країн для здійснення нападів на Ізраїль.

Однак важливо пам'ятати, що на відміну від терористичних груп, таких як Аль-Каїда та так звана Ісламська держава, палестинські збройні групи мають конкретні та дрібномасштабні цілі, такі як самовизначення, визволення та створення незалежної палестинської держави [23].

Для Ізраїлю ці групи є джерелом екзистенційної загрози. Існуючи вічна-віч з такими групами з моменту їх створення, правоохоронні органи, військові та розвідувальні служби Ізраїлю створили унікальний арсенал для боротьби з недержавним насильством. Це призвело до різноманітної контртерористичної тактики та складної інституційної структури контртерористичного ландшафту. Такі характеристики ще більше посилюються передовими технологіями, навчанням та іншими можливостями.

Загалом, тероризм може підірвати громадську довіру та безпеку. Громадяни Ізраїлю відчують загрозу з боку палестинських бойовиків, а також з боку інших дійових осіб у регіоні загалом, таких як Хезболла та Іран. Незважаючи на військову міць Ізраїлю, існує постійне відчуття колективної невпевненості та страху. Ця невпевненість досягає піку в періоди високої напруженості з палестинцями, як-от у 2018 році, коли опитування показало, що 52 відсотки ізраїльтян бояться неминучої війни. Інші, попередні дослідження представили подібні результати та продемонстрували подібне відчуття страху та невпевненості.

З моменту своєї останньої війни проти арабської звичайної армії, тобто армії Єгипту та Сирії у війні Судного дня 1973 року, Ізраїль зазнав низки нетрадиційних загроз, включаючи військовий потенціал ХАМАС та його бажання напасти на Ізраїль. До Першої палестинської інтифади 1987 року тероризм сприймався ізраїльськими керівниками як постійна проблема безпеки.

Але з того часу він перетворився на екзистенційну загрозу, і це сприйняття ще більше поглибилося після військових протистоянь з ХАМАС у 2008–2009, 2012 та 2014 роках.

ХАМАС сьогодні є найзагрозливішою з палестинських груп, що підтримують насильство, головним чином тому, що він досяг найбільшого прогресу в розбудові квазівійськового потенціалу для здійснення багатогранних, складних атак проти Ізраїлю, які використовують більш стратегічний підхід, а не просто покладаються на тактичні атаки. Завдяки підтримці Ірану та Хезболли, ХАМАС з часом зумів покращити та розширити свої бойові можливості. У минулому ХАМАС, як і інші насильницькі організації на Західному березі річки Йордан та в секторі Газа, покладався на напади на узбіччя доріг та поселення, а також на вибухи смертників. У 2001 році, коли політична та безпекова ситуація погіршилася, ХАМАС та інші бойові угруповання почали використовувати саморобні ракети для нападів на Ізраїль. Хоча ці ракети спочатку були дуже рудиментарними та майже не завдавали жодної шкоди, з часом вони стали ефективнішими завдяки збільшеній дальності та руйнівній силі. Влітку 2014 року Ізраїль усвідомив, що ракети ХАМАС перетворилися на набагато більш стратегічну загрозу, оскільки вони приземлилися поблизу міжнародного аеропорту Ізраїлю та вразили важливі міські центри, такі як Тель-Авів, Ашкелон та Єрусалим. Наразі існує занепокоєння, що тактика атак ХАМАС розшириться і включить озброєні дрони. Досі ХАМАС здебільшого використовував безпілотні літальні апарати для збору розвідувальних даних.

Багато хто в ізраїльських колах висловлював сумніви щодо здатності Ізраїлю нейтралізувати загрозу з боку ХАМАС. В Ізраїлі існує певна критика щодо підходу уряду до ХАМАС та сектора Газа загалом. У звіті державного контролера Ізраїлю Джозефа Шапіри зазначається, що існує прямий зв'язок між облогою Гази, зростанням військової сили ХАМАС та ракетними обстрілами південних ізраїльських міст і сіл. ХАМАС та інші палестинські

бойові угруповання, на відміну від таких груп, як Аль-Каїда та ІДІЛ, мотивовані конкретними націоналістичними та територіальними цілями, включаючи припинення ізраїльської окупації та створення незалежної палестинської держави. Вони також мають короткострокові тактичні та оперативні цілі, такі як здійснення бомбардувань та ракетних атак і прокладання тунелів (для імпорту зброї та нападу на Ізраїль), що прокладає шлях для більш стратегічних, довгострокових цілей. Наполегливість його довгострокових цілей постійно мотивує ХАМАС нападати на Ізраїль, незважаючи на всі перешкоди та політику стримування, навіть враховуючи, що він не обов'язково отримає багато від будь-якої конкретної атаки, оскільки його короткострокові цілі зазвичай полягають у заподіянні шкоди Ізраїлю та його громадянам. У 2015 та 2016 роках на Західному березі річки Йордан, зокрема в Єрусалимі та Тель-Авіві, відбулася хвиля нападів із застосуванням ножових поранень та таранних нападів, скоєних переважно молодими палестинцями. Тільки між жовтнем 2015 року та березнем 2016 року було зареєстровано 211 ножових поранень ізраїльтян, а також 83 випадки стрілянини та 42 наїзди автомобілів, в результаті яких загинуло 30 ізраїльтян та два громадяни США. За той самий період було вбито понад 200 палестинців, з яких понад 130 загинули під час ймовірних нападів на ізраїльтян. ХАМАС заявив про невелику кількість цих нападів, хоча багато нападників, які брали участь у них, не мали політичної приналежності. Дехто пояснював цю хвилю нападів зростаючим палестинським відчуттям відчуженості та маргіналізації, а також втратою надії на будь-яку можливість позитивних змін [22].

Наразі палестинці страждають щонайменше від трьох труднощів, які, якщо їх не вирішити, можуть разом призвести до Третьої інтифади: а саме: економічні труднощі (частково викликані політикою Ізраїлю), складнощі повсякденного життя та обмеження свободи пересування, включаючи відвідування священного міста Єрусалим. Хоча очікується, що Палестинська

адміністрація відіграватиме певну роль у придушенні таких подій, швидке погіршення ситуації завжди можливе. Більше того, протидія інтифаді зазвичай коштує багатьох життів і поглинає численні ресурси. Кілька ізраїльських та міжнародних звітів застерігають від гуманітарної кризи в секторі Газа в результаті понад десятирічної ізраїльської облоги. У поєднанні з продовженням ізраїльських атак такий стан справ може призвести до повного краху економічної, гуманітарної, медичної та екологічної систем, від яких Ізраїль буде далеко не захищений.

Ізраїльський закон про боротьбу з тероризмом надає владі інструменти, необхідні для боротьби з тероризмом. Він також намагається узгодити відповідні законодавчі акти, які значною мірою розпорошені в низці статутів. Після прийняття, новий закон замінив, але не скасував, Положення про оборону (надзвичайний стан) 1945 року. Ключовою концепцією, що лежить в основі цього комплексного законодавства, є те, що тероризм – це складна діяльність, яка використовує різні методи та має різноманітні цілі, і тому вимагає багатогранної та рішучої відповіді [24].

Схвалений Кнесетом у середині 2016 року, закон зазнав жорсткої критики за його розпливчате визначення тероризму. Його також критикували за те, що він не розрізняє напади на цивільне населення та напади на військовослужбовців. Крім того, його нечіткі критерії для визначення терористичних організацій означали, що деякі неурядові гуманітарні організації вважалися терористичними, що негативно вплинуло на їхню роботу. Законодавство також дозволяє адміністративне затримання та надає Шин Бет широкі повноваження для злому приватних пристроїв громадян, що потенційно порушує право на приватність. Кілька юристів та правозахисних організацій також розкритикували закон за те, що він прирівнює опозицію окупації Ізраїлем палестинських територій, включаючи публічні протести та публічну підтримку жертв, до скоєння терористичних актів. Це також дозволяє використання «секретних доказів» для вжиття

превентивних заходів проти цієї діяльності, що перешкоджає будь-якій можливості заперечення репресивних рішень. Немає офіційної ізраїльської доктрини, яка б визначала загальну стратегію країни щодо боротьби з тероризмом, але дії Ізраїлю в цій сфері керуються концептуальними та оперативними настановами. Загалом, стримування, запобігання та відплата є основою політики Ізраїлю щодо боротьби з тероризмом. В Ізраїлі першим пріоритетом зазвичай є розвідка, потім контртерористичні операції, і, нарешті, оборона та цивільний захист.

Ізраїль розробив високоскоординований та ефективний розвідувальний апарат.

Ізраїльські урядові установи постійно працюють над виявленням насильницьких оперативників та осередків, використовуючи людські та технологічні засоби. Розвідка класифікує загрози на три категорії: по-перше, ті, що здаються неминучими та потребують негайної уваги; по-друге, ті, що менш ймовірні, але можуть виникнути в майбутньому; по-третє, ті, що навряд чи відбудуться, але все ще можливі.

За словами експертів з безпеки, пересічний ізраїльтянин добре обізнаний про підозрілі посилки, осіб та дії, які можуть становити загрозу громадській безпеці, і він без вагань повідомляє поліцію. У середині 2000-х років звичайні громадяни запобігли понад 80 відсоткам спроб нападів в Ізраїлі.

Більше того, ізраїльські урядові установи збирають розвідувальні дані про насильницьких діячів, розгортаючи офіцерів під прикриттям у палестинських районах та вербуючи таємні джерела розвідувальної інформації всередині або поблизу насильницьких організацій. Допит під час утримання під вартою є ще одним важливим джерелом інформації про людей в Ізраїлі, і ізраїльські служби безпеки часто затримують та допитують палестинських підозрюваних та їхніх спільників. Деякі примусові методи допиту, що використовуються ізраїльськими слідчими, вважаються

катуваннями правозахисними організаціями. Дійсно, катування були легалізовані протягом певного періоду. Допит підозрюваних в Ізраїлі зазвичай передбачає використання погроз, примусу та винагороди.

Ізраїль розробив складні технології для радіоелектронної розвідки, візуалізації за допомогою безпілотних літальних апаратів та виявлення вибухових речовин і зброї на відстані. Тим не менш, ізраїльські розвідувальні послуги надають пріоритет людській розвідці над деякими з цих інших високотехнологічних методів.

Ізраїль часто розпочинає військові операції для руйнування мереж бойовиків на Західному березі річки Йордан та в секторі Газа, придушуючи насильницькі осередки, вилучаючи їхню зброю, атакуючи фабрики з виробництва бомб, нейтралізуючи сховища та арештовуючи або вбиваючи ключових лідерів і виробників бомб. Однією з головних цілей цих операцій є запобігання проникненню палестинських бойовиків із Західного берега річки Йордан та сектора Газа до Ізраїлю для здійснення нападів. Зі зміною переходу палестинських бойових угруповань від терористів-смертників до ракетних атак, ці операції здебільшого спрямовані на палестинські ракети малої дальності [48].

Ці операції були широко застосовані Ізраїлем після ескалації насильства наприкінці 2000 року. Деякі з цих операцій були обмеженими; тобто швидкі вторгнення, спрямовані на захоплення або вбивство розшукуваних активістів, знищення організаційних структур та об'єктів насильницьких груп тощо. Такі операції зазвичай короткі та мають чітку та конкретну мету. Інші операції є більш масштабними та можуть тривати тижнями або навіть місяцями. До прикладу, часткова повторна окупація палестинських міст або районів, як-от операції «Захисне щит» у 2002 році та операції «Литий свинець» у 2008–2009 роках.

На відміну від інших сучасних ліберальних демократій, участь Ізраїлю в боротьбі з тероризмом слід розглядати в контексті складного

територіального та релігійного конфлікту. На відміну від терористичних груп, таких як Аль-Каїда та ІДІЛ, палестинські насильницькі групи, що беруть участь у нападах на Ізраїль, мають конкретні та дрібномасштабні цілі, які можна узагальнити як самовизначення, звільнення від окупації та створення незалежної палестинської держави. Зі свого боку, Ізраїль розглядає загрозу з боку таких груп як екзистенційну.

Ізраїльські розвідувальні, військові та поліцейські служби мають великий досвід у протидії насильницьким суб'єктам. Як результат, вони розробили та адаптували своє розуміння тероризму та способів реагування на нього. Вони розробили ефективну, високотехнологічну інституційну структуру та комплекс контртерористичних заходів, що підкріплюються передовими технологіями, передовою підготовкою та іншими можливостями. Нещодавно в Ізраїлі були докладені зусилля для консолідації своїх законів щодо боротьби з тероризмом шляхом ратифікації ізраїльського антитерористичного закону, але Ізраїль продовжує покладатися на низку інших законів. Однак ці закони здаються проблематичними, оскільки вони серйозно обмежують свободу об'єднань та вираження поглядів серед палестинської меншини в Ізраїлі та палестинського населення в секторі Газа та на Західному березі річки Йордан. Дослідження боротьби з тероризмом називають Ізраїль провідним прикладом для інших ліберальних демократій, які стикаються з насильством з боку недержавних суб'єктів. Ізраїльська стратегія спрямована на стримування, запобігання та відплату, і використовує широкий набір тактик для досягнення своєї мети.

2.2. Особливості та підходи до боротьби з тероризмом у Німеччині та Великій Британії

Досвід Німеччини у питаннях боротьби з внутрішнім а міжнародним тероризмом пов'язується з фракцією Червоної армії (RAF) та її історією, яка

допомогла формувати сьогоднішню контртерористичну політику Німеччини. Її частіше впізнають за назвою «Група Баадера-Майнхоф». Вона існувала у 1970-1998 роках. Великої активності вона набрала саме у сімдесятих роках. RAF мала чітко визначену програму для дій у політичній сфері і також вона визначалась чіткими політичними цілями. Повалення капіталізму стало основною метою. RAF належала до лівих соціал-революційних терористичних організацій. Було зроблено заклик до міжнародної координації та співпраці між терористичними групами.

Основними їх актами тероризму були підпали. На початку це був їхній основний засіб примусу.

Опитування, проведене в липні 1971 року Інститутом Алленсбаха, показало, що 20% німців віком до 30 років відчували певну симпатію до дій RAF, які, до речі, до того моменту ще не були дуже насильницькими. Після серії важких бомбардувань у 1972 році, які мали назву «Травневий наступ», в яких загинуло кілька людей, зокрема друкарі під час нападу на Шпрінгерперів, співчуття швидко зникло. Однак інформація про обставини утримання членів RAF призвела до того, що багато лівих молодих людей стали на бік в'язнів, які, як кажуть, страждали від «ізоляції». Феномен «співчуваючих» знову став проблемою Німеччини, яка включала збройні пограбування банків та вибухи бомб. У 1972 році «перше покоління» терористів RAF було захоплено та суджено у Штаммгаймі.

Нове покоління членів Королівських повітряних сил організувало викрадення людей, спрямовані на те, щоб вивести на волю перше покоління. Спочатку вони були успішними: коли в'язнів звільнили в 1975 році, було звільнено і заручника Петера Лоренца. Однак у пізніших викраденнях уряд більше не йшов на жодні поступки. Очевидно, після звільнення люди, які колись були терористами одразу ж знову стали активними на службу до RAF.

У 1976 році Ульріка Майнгоф, західнонімецька журналістка та одна зі співзасновників терористичної організації «Фракція Червоної Армії», була

знайдена мертвою у своїй камері. Офіційне повідомлення про те, що вона повісилася на рушниках, було поставлено під сумнів багатьма, що призвело до низки теорій змови щодо її смерті. Поза в'язницею молодші члени RAF почали вчиняти вбивства, одним з найвідоміших з яких було вбивство Зігфріда Бубака, головного прокурора, який спеціалізувався на справах RAF, у 1977 році. Осінь 1977 року стала відома як «німецька осінь». Голову організації роботодавців Шлейєра викрали, щоб змусити звільнити перше покоління в'язнів Королівських повітряних сил. Майже одночасно палестинці захопили німецький літак, який також вимагав звільнення службовця Баадера, а також низки палестинців, що перебували в турецьких в'язницях. Захоплення завершилося в Могадішо, де літак був штурмований спеціалізованим підрозділом GSG9, створеним для цієї мети, в результаті чого викрадачів було вбито, а пасажирів звільнено практично неушкодженими. Наступного дня Баадер, Енслін та Ян-Карл Распе скоїли самогубство у своїх камерах, після чого Шлейєр був «страчений» його викрадачами. Колективне самогубство надихнуло на нові теорії змови: здавалося важким повірити, що Баадеру вдалося пронести всередину зброю. На той час офіційне пояснення німецького уряду викликало сумніви і в Нідерландах. Колишні в'язні RAF, яких пізніше звільнили, підтвердили, що лідери першого покоління справді скоїли самогубство.

Напади, за які взяли на себе відповідальність групи, що називають себе RAF, відбувалися ще у вісімдесятих та на початку дев'яностих років 1980-х років. Останні вбивства, за які взяли на себе відповідальність RAF, надихнули на дискусії щодо «фантома RAF». Їхнім останнім актом насильства був напад на в'язницю, що будувалася, у 1993 році. Під час нападу ніхто не постраждав, але він завдав збитків на суму 50 мільйонів євро.

Документи з колишньої НДР свідчили про те, що RAF підтримувалися Міністерством державної безпеки і що низка колишніх членів RAF отримали там притулок [25].

Праворадикальний екстремістський тероризм у Німеччині виник у другій половині 1970-их років. Він включав переважно невеликі групи неонацистів, які намагалися створити тренувальні табори у військовому стилі. У 1980 році в Мюнхені під час Октоберфесту було скоєно бомбовий теракт, в результаті якого загинуло 13 осіб. Зовсім недавно, переважно у східних частинах Німеччини, але й в інших місцях, вербували молодих чоловіків зі схильністю до насильства, які жорстоко поводяться з етнічними меншинами та іншими групами, включаючи євреїв, лівих активістів, людей з інвалідністю та бездомних. У 2003 році було ліквідовано групу, яка мала на меті напади на єврейські цілі. Хоча її члени отримали лише мінімальну підготовку та організацію високий суд Баварії засудив їх до тривалих термінів ув'язнення. За словами Альбрехта, існує значний перетин між крайніми правими групами та організованою злочинністю, футбольним хуліганством та звичайним насильством.

Третім фактором, згаданим у зв'язку з досвідом Німеччини у боротьбі з тероризмом, є «імпортований» тероризм, зокрема курдська Робітничка партія Курдистану. У Німеччині проживає багато іммігрантів з курдським походженням, включаючи прихильників РПК. РПК винна у шантажі курдів у Німеччині та у здійсненні нападів на турецькі підприємства та консульства. У 1993 році організація була заборонена в Німеччині. Після перейменування на KADEK вона тепер відома як KONGRA-GEL. Хоча організація зараз стверджує, що хоче бути політичною партією, німецькі розвідувальні служби все ще вважають її потенціал для насильства значним.

Після 11 вересня 2001 року транснаціональний тероризм, натхненний релігією, став центральним елементом політики та поліції. За словами Альбрехта, це призвело до «суттєвого перегляду терористичного ландшафту, викладеного в офіційних документах». Одним із питань для обговорення ще в дев'яностих роках минулого століття було те, чи допомогли можливості

отримання притулку іноземним терористам знайти безпечний притулок у Німеччині.

Згідно з офіційними заявами, політика боротьби з тероризмом після 2001 року мала п'ять цілей: знищення терористичних структур шляхом жорсткого тиску на терористів та терористичні групи за допомогою розслідувань; запобігання розвитку тероризму шляхом контролю екстремізму шляхом заборони радикальних організацій та встановлення суворого контролю над імміграцією та кордонами; посилення міжнародної співпраці та обміну даними про підозрюваних іммігрантів та терористів; захист населення та чутливої інфраструктури шляхом постійного моніторингу та аналізу загроз, а також шляхом забезпечення інтенсивних заходів безпеки; усунення причин тероризму шляхом участі в місіях, спрямованих на встановлення міжнародного миру та стабільності.

Стратегія боротьби з тероризмом та безпеки Німеччини базується на партнерстві у сфері безпеки і це дозволяє їй компенсувати відсутність військового потенціалу.

Протягом останніх років Німеччина впровадила численні заходи для того, щоб запобігти внутрішньому та міжнародному тероризму у відповідності до принципів міжнародного права, а також відповідно до положень резолюцій Ради Безпеки ООН. Згідно з цим, Німеччина досягла високих стандартів провадження антитерористичних законів. Базуючись на комплексному підході Федерального уряду Німеччини до боротьби проти тероризму відповідно до цілей ЄС, політика Німеччини у боротьбі з тероризмом реагувала на нові виміри загроз, що виникають зі сторони міжнародного тероризму. В цей час вона застосовувала цілісний підхід, що охоплював громадянську освіту та консультаційні заходи безпеки. Ця держава має конструктивний вид співпраці з різними міжнародними установами. Також, Німеччина робить внесок у роботу Європолу та Інтерполу, який має на меті посилити правоохоронні можливості держав-

членів. Кожний з цих заходів фокусується на ліквідацію терористичних структур, запобіганню їх створення та зміцнення міжнародної співпраці у сфері протидії міжнародному тероризму. Також, основними цілями такої діяльності є зменшення вразливості Німеччини та покращення її внутрішньої безпеки.

Варто перерахувати наступні заходи, які є дуже важливими у політиці Німеччини:

- Застосування стратегії ЄС щодо боротьби з тероризмом та її керівних принципів у сфері боротьби з радикалізацією та вербуванням терористів.
- Можливість анулювати громадянство або паспорт осіб, які вважаються підозрілими або загрожують внутрішній безпеці.
- Відбувалася депортація іноземців, які приносили загрозу для національної безпеки.
- Проведення навчальні та просвітницькі заходи у приватних секторах.
- Посилення захисту критичної інфраструктури. Мова йде також і про кіберпростір та покращення захисту критичної інформаційної інфраструктури.
- Розробка комплексної системи боротьби з фінансуванням тероризму.

За останні роки було запроваджено значні законодавчі та інституційні рамки, включаючи переглянутий Закон про боротьбу з крадіжкою грошей 2017 року. У 2019 році було опубліковано перший аналіз ризиків щодо боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. У 2020 році було опубліковано галузеву оцінку ризиків фінансування тероризму через некомерційні організації у Німеччині. У 2025 році в рамках другого національного аналізу ризиків буде опубліковано окремий том, який присвячується фінансуванню тероризму. Це здійснюється для того, щоб

зосередити увагу всіх органів влади. Для того, щоб боротись з фінансуванням тероризму додатково було розвинуто структури фінансової розвідки. Центр фінансової розвідки – це німецький підрозділ, який займається збором та аналізом фінансової інформації, пов'язаної з фінансуванням тероризму та передачею цієї інформації конкретним та компетентним національним органам державної влади з метою розслідування та запобіганню здійснення терористичних актів та злочинів. Додатково, 13 лютого 2025 року у місті Мюнхен відбулась четверта конференція, яка мала назву «No Money For Terror» «Ні грошей на терор». Результатами цієї конференції стали зобов'язання щодо вирішення багатьох проблем та викликів з забороненим фінансуванням тероризму. На конференції було близько 400 учасників, які погодились з необхідністю впроваджувати стандарти боротьби з відмиванням грошей та посилювати глобальні системи боротьби з проблемою фінансування тероризму [29].

У 2024 році був опублікований «план дій проти ультраправого екстремізму» по боротьбі з тероризмом. Цей план включає репресивні заходи, такі як покращення роззброєння екстремістів, а також деякі превентивні заходи, такі як розширена громадянська освіта.

Отож, заходи щодо запобігання виникнення тероризму та дерадикалізації є невід'ємною частиною комплексного підходу Німеччини до боротьби з тероризмом. Головними цілями та завданнями Федерального уряду є протидія всім антиконституційним зусиллям та подальше зміцнення демократії. До цього входить також і боротьба з екстремізмом.

Німеччина є однією з провідних держав Європейського Союзу, яка має розвинену систему національної безпеки та багаторівневу контртерористичну стратегію. Її підходи до боротьби з тероризмом базуються на поєднанні превентивних, правових, аналітичних і соціально-інформаційних заходів, а також на тісній співпраці між федеральними та земельними органами влади. Основні елементи німецької стратегії

зосереджені на принципах законності, пропорційності, міжвідомчої координації та дотримання прав людини.

Після терористичних атак у США 11 вересня 2001 року та подальших подій у Європі уряд Німеччини переглянув свою політику безпеки. У 2004 році було ухвалено Національну стратегію боротьби з тероризмом (Nationale Strategie zur Terrorismusbekämpfung), яка постійно оновлюється та узгоджується з ініціативами Європейського Союзу. Вона визначає п'ять головних напрямів: попередження радикалізації, запобігання терактам, захист населення та інфраструктури, реагування на надзвичайні ситуації та реабілітацію суспільства після нападів.

Ключову роль у системі протидії тероризму відіграють федеральні служби безпеки. Насамперед це Федеральне відомство з охорони конституції, що відповідає за внутрішню розвідку, спостереження за радикальними організаціями, виявлення терористичних осередків і попередження екстремістської пропаганди. Федеральна кримінальна поліція координує слідчі дії, обмін інформацією між федеральними й земельними структурами та взаємодію з міжнародними партнерами. Водночас Федеральна служба розвідки займається зовнішніми загрозами, моніторингом міжнародних терористичних мереж і обміном даними з Європолем та Інтерполом [31].

Суттєвим елементом стратегії є міжвідомча координація, що реалізується через Об'єднаний контртерористичний центр, створений у 2004 році в Берліні. Він об'єднує понад 40 відомств федерального та земельного рівнів — від поліції та прокуратури до митної служби й аналітичних центрів. Його завдання — забезпечити швидкий обмін інформацією, спільну оцінку ризиків і планування контртерористичних операцій.

Важливою складовою німецької політики є превентивна робота з населенням, спрямована на протидію радикалізації та екстремістській пропаганді. Федеральне міністерство внутрішніх справ реалізує програму «Demokratie leben!» (Жити демократією), яка сприяє розвитку громадянської

освіти, міжрелігійного діалогу та інтеграції іммігрантів. Окремі ініціативи, як-от EXIT-Deutschland, допомагають особам, що бажають вийти з радикальних угруповань, повернутися до мирного життя.

Німецька контртерористична стратегія також акцентує на технологічній та кібербезпеці. Після зростання загроз з боку кібертероризму держава створила Національний центр кіберзахисту, який координує дії щодо захисту критичної інфраструктури, фінансових установ і комунікаційних систем.

Окрему увагу приділено законодавчому забезпеченню. Закони про боротьбу з тероризмом регламентують діяльність спецслужб, контроль за фінансовими потоками, обмеження для осіб, підозрюваних у підтримці терористичних організацій, а також використання біометричних даних для ідентифікації підозрюваних. Проте всі ці заходи здійснюються під суворим контролем парламенту та судових органів, що забезпечує баланс між безпекою та правами громадян [30].

Загалом контртерористична стратегія Німеччини відзначається комплексністю, прозорістю та правовою врівноваженістю. Вона не лише спрямована на ліквідацію конкретних загроз, а й формує довгострокову культуру безпеки, яка поєднує силові, аналітичні та соціально-освітні інструменти. Саме системність і багаторівнева координація дозволяють Німеччині ефективно реагувати на терористичні виклики, зберігаючи при цьому фундаментальні демократичні цінності.

Варто перейти до контртерористичної стратегії Великої Британії. Щоб краще зрозуміти сучасну контртерористичну стратегію Великої Британії, важливо враховувати її історичний контекст. Великобританія стикалася з терористичними загрозами ще з 1970-х років, коли активізувалися ірландські республіканські організації, такі як Ірландська республіканська армія. Протягом десятиліть британська влада розробляла різні стратегії для

боротьби з тероризмом, що включали як військові методи, так і політичні переговори.

У 2000-х роках, після терактів 11 вересня 2001 року в США, і зокрема після терористичних атак на Лондон у 2005 році, загроза тероризму в Британії набула нових рис, зокрема через діяльність радикальних ісламських угруповань. Після цих подій контртерористична стратегія була значно переглянута та адаптована до нових викликів

У Великій Британії протягом довгого часу була проблема з Ірландією. Проблема між протестантами та католиками є однією з ключових проблем в Ірландії. Ще у 1920 році Ірландцям вдалося досягти угоди з урядом Англії. Таким чином, була утворена держава «Ірландія», але шість північних регіонів залишилися поза межами цієї держави. У 1949 році, була проголошена Республіка Ірландія, але проблема Північної Ірландії залишалася, і ірландці наполягали на продовженні боротьби, доки шість графств Північної Ірландії не об'єднаються з державою. Ірландська республіканська армія, яка була сформована в 1922 році, продовжувала збройні дії навіть після проголошення Республіки Ірландія в 1949 році. Протягом багатьох років злочинні методи організації «Ірландська республіканська армія» та ірландського тероризму загалом характеризувалися випадковими нападами, без жодної зваженості на жертв. Ці події, які відбувались були пов'язані з Великою Британією. Вони частково призвели до тієї контртерористичної стратегії, яка наразі є ключовою.

Великобританія залишається на серйозному рівні небезпеки міжнародного тероризму, Не дивлячись на те, що вона не зазнавала у останні 20 років прямих нападів джихадистів.

Варто розглянути стратегію боротьби з міжнародним тероризмом у Великій Британії. Вона існує ще з 2003 року, але вперше була опублікована у 2006 році. Вона забезпечує повний механізм реакції на загрозу, яка виникає. У цій стратегії розглядаються чотири основні теми: Переслідування,

підготовка, запобігання та захист. Якщо говорити про тему підготовки, то вона охоплює усі аспекти боротьби з тероризмом. Її уже не мало раз використовували інші уряди, які мали справу з такими загрозами тероризму. Щодо політики Запобігання, то цей елемент вважається найскладнішим для реалізації. У 2010 році ця стратегія Запобігання набула перегляду. Проте, уже у 2016 році не спостерігалось практично прогресу у цьому елементі стратегії.

Незалежний експерт з питань законодавства про боротьбу з тероризмом, Девід Андерсон, у критичному звіті щодо планів нового законопроекту про боротьбу з екстремізмом закликав до незалежного перегляду стратегії.

Він порекомендував змінити назву цієї програми замість «Запобігання» назвати її Залучення. Мало хто у у британських колах боротьби з тероризмом задоволений цією програмою, але нікому не вдавалось винайти кращу альтернативу.

Також, є елемент Переслідування. У 2016 році він набув змін.

У 2016 році Столична поліція запустила нову схему боротьби проти тероризму. Вона була відома як «Project servator». Метою цього проєкту було пропрацювати вразливі райони за допомогою участі спеціально навчених поліцейських. Їхнім завданням було зривати різні змови, дізнаватись та збирати розвідувальні дані та сприяти заспокоєнню громадськості. Ця тактика була досить ефективною у конкретних районах та допомогла навіть боротись не тільки з тероризмом, але і з розповсюдженням наркотиків.

Уся законодавча база роботи з міжнародним та звичайним тероризмом в основному базується на положеннях Законів про боротьбу з тероризмом 2000 та 2006 років.

У 2023 році була опублікована нова версія стратегії, яка ділиться на 4 теми. У ній зазначалось, що дивлячись на всі виклики та загрози, відповідь Великої Британії на загрозу буде ще більш гнучкою. У цій стратегії визначили декілька факторів, які вплинули на те, що загроза стала ще більш

динамічною та складною: ріст внутрішніх загроз тероризму. На них не так сильно звертають увагу і також їх важче розслідувати та виявляти. Постійна загроза нападів з боку ісламістських груп. Технології, які створюють середовище, де створюється ще більше ризиків у боротьбі з тероризмом. У цій новій стратегії зазначалось, що для боротьби проти тероризму Велика Британія буде застосовувати наступні нові кроки: поглиблення міжнародного партнерства саме у сфері боротьби з тероризмом; зміцнення та строгий контроль кордонів держави; продовження інвестування у виявлення та запобігання майбутніх загроз; забезпечення того, щоб розслідування боротьби з тероризмом спиралось на розширений спектр експертних порад, які не були пов'язані з правоохоронними органами; забезпечення доступу до даних та інформації, необхідних для проведення розслідування та припинення терористичної діяльності [26].

Якщо говорити про вплив явища тероризму на цю державу, то варто зазначити те, що було повідомлено у цій стратегії: у Великій Британії з 2018 року було оголошено про 9 терористичних атак. Під час них загинуло 6 людей і було поранено 20. З 2018 року 24 громадяни Великої Британії загинули у терористичних нападах закордоном; з 2017 року правоохоронним органам вдалось припинити 39 терористичних змов на пізніх стадіях.

У січні 2025 року прем'єр-міністр Кір Стармер зробив заяву, що характер тероризму дуже змінився. У минулому найбільшою загрозою були високоорганізовані групи осіб з конкретними цілями та політичними намірами. Звісно, що ця загроза не пропала нікуди. Але разом з цим ми можемо спостерігати акти надзвичайного насильства, які є скоєні поодинокими особами. Він зауважив, що дивлячись на такі зміни уряд зробить належний перегляд системи боротьби з екстремізмом. Стармер також заявив, що уряд обіцяє якщо потрібно буде змінити закон, щоб визнати цю нову загрозу, то вони змінять його швидко [51].

Основними цілями стратегії CONTEST є:

- надання можливості відмовитись від тероризму особам, які коли-небудь ставали на цей шлях;
- боротьба з ідеологічними причинами тероризму;
- притягнення органів влади, освіти, охорони здоров'я, поліції до боротьби з тероризмом. Цей обов'язок є закріплений у Законі про боротьбу з тероризмом та безпеку 2015 року.

У грудні 2024 року уряд заявив про створення незалежного комісара з питань запобігання тероризму. Його завданням було брати на розгляд справи та займатись забезпеченням дотримання стандартів. У січні 2025 року міністр внутрішніх справ оголосила про призначення на посаду комісара лорда Андерсона з Іпсвіча.

Варто ближче розглянути міжнародне та регіональне співробітництво Великої Британії. Ця держава рішуче підтримувала всі намагання та пропозиції щодо боротьби з тероризмом з боку регіональних та міжнародних організацій. Велика Британія активно сприяє багатосторонньому міністерському діалогу з важливих питань безпеки кордонів та безпосередньо протидії тероризму. Велика Британія веде співпрацю з державами-учасницями ОБСЄ у питанні боротьби з тероризмом. Також, вона старається підтримувати тісну координацію з США у питанні стратегічного узгодження дій у сфері боротьби з тероризмом.

У 2014 році Велика Британія приєдналась до Глобальної коаліції за перемогу над ІДІЛ. Також, вона створила спеціальний комунікаційний центр боротьби з ІДІЛ у Міністерстві закордонних справ, у справах Співдружності та розвитку у 2015 році [27].

Систему боротьби з тероризмом на офіційному рівні очолює Генеральний директор з питань внутрішньої безпеки Міністерства внутрішніх справ. Він відповідає перед Радою національної безпеки за те, як різноманітні департаменти та агенства втілюють систему CONTEST. Рада CONTEST – це рада посадовців, яка тримає контроль над колективним та

спільним прийняттям рішень та за координацію в уряді. Додатково до цього є ще різні міжнародні та операційні ради та наглядові групи. Вони відповідають за контроль та підзвітність.

Дуже важливу роль у системі CONTEST відіграють наступні три пункти: різноманітність, рівність та інклюзія. Це потрібно для того, щоб кинути виклик прийнятий та усталеним точкам зору та способам мислення. Для боротьби з тероризмом та втілення цієї системи потрібні найкращі люди, які мають професійне розуміння країни, яку потрібно захищати.

Британська контртерористична стратегія акцентує увагу на важливості інтеграції діяльності різних органів безпеки у процес протидії міжнародному тероризму. У Великій Британії існують кілька структур, відповідальних за боротьбу з тероризмом, серед яких варто відзначити: Мі5, яка є головною внутрішньою спецслужбою, що займається розвідкою і боротьбою з терористичними загрозами саме всередині країни. Також, є Мі6, яка відповідає за зовнішню розвідку і безпосередньо займається моніторингом міжнародної терористичної діяльності. Варто також зазначити Національну кримінальну розвідувальну службу. Вона є відповідальна за боротьбу з організованою злочинністю. Це додатково включає в себе тероризм. Звісно, у боротьбі з тероризмом бере участь поліція. Вона відіграє важливу роль у проведенні розслідувань і здійсненні операцій на місцях [35].

Ці органи тісно співпрацюють між собою та з міжнародними партнерами задля обміну інформацією, проведення спільних розслідувань і операцій, що дозволяє ефективніше реагувати на загрози та протидіяти такому явищу.

Одним із ключових аспектів стратегії є превентивні заходи, спрямовані на запобігання радикалізації. У Великій Британії існують програми, що залучають різні соціальні інституції та організації до боротьби з радикалізацією. Це можуть бути навіть школи та релігійні організації. Наприклад, програма Запобігання фокусується на виявленні людей чи груп,

які можуть бути схильні до радикалізації, і надає їм підтримку до того, як вони приєднуються до терористичних угруповань. Проводяться навчання вчителів, соціальних працівників та представників громад розпізнавати ознаки радикалізації задля ефективної боротьби з тероризмом.

Велику роль відіграє розвиток технологій та стрімке збільшення використання Інтернету для терористичних цілей. Через це стратегія Великої Британії активно впроваджує новітні технології в боротьбу з тероризмом. Сюди входять: кібербезпека, системи спостереження та аналіз великих даних.

Попри значні успіхи, стратегія має свої виклики. Одним з них є підтримка балансу між безпекою та правами людини. Використання новітніх технологій, таких як спостереження за громадянами та збирання даних, викликає побоювання з боку суспільства щодо порушення приватності. Також часто критикується програма Запобігання, яка може призвести до маргіналізації певних соціальних груп, зокрема мова може йти про мусульманську громаду.

Іншим викликом є глобалізація тероризму, адже терористичні угруповання часто мають міжнародний характер, що вимагає від Великої Британії тісної співпраці з іншими країнами та міжнародними організаціями [34].

Контртерористична стратегія Великої Британії, яка була розроблена на основі принципів CONTEST, уже здійснила багато досягнень, які говорять нам про її ефективність у забезпеченні національної безпеки. Хоча країна й не була завжди та повністю застрахованою від терористичних атак, в цілому ця стратегія демонструє значні успіхи в боротьбі з тероризмом. Варто перелічити кілька основних елементів, які є ключовими у досягненні успіху цієї стратегії.

Один із найважливіших показників ефективності контртерористичної стратегії Великої Британії можна назвати значне зниження кількості успішних терористичних атак на території цієї країни. За останні два десятиліття, попри численні спроби здійснити теракти, їх вдалось запобігти завдяки ранньому виявленню терористичних загроз.

До прикладу, у 2017 році в Британії сталися кілька серйозних атак, зокрема на лондонському мосту та в Манчестері. Не дивлячись на це, ми не можемо стверджувати, що всі спроби здійснення терористичних актів досягли своєї мети. Всього за останні 15 років спецслужбам вдалося запобігти понад 30 терористичним атакам. Це свідчить про високий рівень ефективності роботи спецслужб та правоохоронних органів. Також, це означає, що стратегія боротьби побудована правильно [33].

Одним із дуже важливих елементів стратегії Великої Британії є програма Запобігання, спрямована в основному на запобігання радикалізації. Вона включає тісну співпрацю між державними органами, освітніми установами, релігійними організаціями та громадськими групами для виявлення потенційних загроз і запобігання їм до того, як вони приведуть до насильницької радикалізації.

Ця програма виявилася ефективною. Були випадки коли молоді люди, особливо з уразливих спільнот, могли б стати частиною терористичних груп. Наприклад, в 2017 році було відзначено, що понад 7 000 людей, які ризикували потрапити під вплив екстремістських ідеологій, були залучені до програм, що допомогли їм змінити свою поведінку та не вступити до терористичної діяльності.

Дослідження показали, що ця програма сприяла зміцненню соціальної згуртованості в різних громадах, що, в свою чергу, зменшило ризик терористичних актів, пов'язаних з радикалізацією [28].

Велика Британія стала піонером у використанні технологій для боротьби з тероризмом. Розширене використання камер спостереження та

інноваційних методів аналізу даних дозволяє спецслужбам вчасно виявляти терористичні загрози та оперативно реагувати на них. До прикладу, система відеоспостереження на вулицях Лондона стала однією з найбільших у світі завдяки боротьбі з тероризмом. Камери спостереження відіграли важливу роль у розслідуванні теракту на Лондонському мосту у 2017 році, де вдалося оперативно ідентифікувати злочинців та їхній маршрут. Британські органи також активно використовують передові технології аналізу великих даних, що дозволяє виявляти можливі терористичні мережі та їхні зв'язки.

У боротьбі з тероризмом Велика Британія активно співпрацює з іншими країнами та міжнародними організаціями, зокрема з Європейським Союзом, НАТО та ООН. Міжнародне співробітництво надає змогу обмінюватися важливою розвідувальною інформацією, що допомагає не лише в боротьбі з тероризмом всередині країни, але й запобігати терактам на міжнародному рівні.

Протягом останніх років Велика Британія активно співпрацює з країнами Близького Сходу, де терористичні угруповання, такі як ІДІЛ, намагаються створити осередки. Спільні операції дозволяють зменшити кількість джихадистських осередків, які можуть здійснювати атаки як у Великій Британії, так і за її межами [32].

Стратегія Великої Британії також включає в себе психологічну боротьбу з терористами. Наприклад, уряд використовує медіа для того, щоб протистояти пропаганді екстремістських ідеологій. Програма «Counter-Narrative» спрямована на те, щоб показати інші, альтернативні погляди та ідеї, які протистоять екстремізму.

Британська влада також використовує досвід колишніх терористів, які вирішили відмовитися від насильницької боротьби, щоб провести навчальні програми для молоді. Вони демонструють, як вплив екстремістських ідеологій може бути руйнівним не тільки для суспільства, але й для самих терористів.

Значний успіх контртерористичної стратегії можна побачити в успішному забезпеченні безпеки критичних об'єктів інфраструктури та транспорту. Лондонські аеропорти, залізничні станції, та інші важливі об'єкти мають посилену охорону, що включає у себе технології сканування, перевірки та підвищену обізнаність персоналу. За останні роки не було зафіксовано жодних серйозних атак на об'єкти, які є стратегічно важливими для функціонування держави, що свідчить про ефективність цих заходів.

Підсумовуючи, контртерористична стратегія Великої Британії є комплексною і багатоаспектною системою, яка включає в себе превентивні заходи, співпрацю між різними органами безпеки та використання сучасних технологій. Вона постійно набуває адаптації до нових загроз, які виникають у світі тероризму та на міжнародній арені. Підхід Великої Британії до боротьби з тероризмом став прикладом для багатьох країн, хоча він і супроводжується низкою критичних зауважень щодо прав людини та соціальних наслідків.

РОЗДІЛ 3. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КОНТРТЕРОРИСТИЧНИХ СТРАТЕГІЙ.

3.1 Ключові подібності та відмінності у стратегіях боротьби з тероризмом у США, Ізраїлі, Німеччині та Великій Британії.

Для початку варто коротко зазначити підсумки аналізу кожної країни. Говорячи про США, то після терактів 11 вересня 2001 року США сформували комплексну стратегію боротьби з тероризмом, що охоплює як внутрішні, так і міжнародні аспекти. Основні елементи стратегії їх включають:

- Використання розвідки та спецслужб: основними є ЦРУ, ФБР та Департамент національної безпеки. ФБР фокусується в основному на внутрішніх загрозах, ЦРУ - на міжнародних терористичних мережах. Інформація активно обмінюється між федеральними та місцевими структурами, а також із союзниками.

- Законодавча база. Йде мова про закони, такі як USA PATRIOT Act (2001), які дозволяють розширене стеження за підозрюваними, перехоплення комунікацій та застосування превентивних заходів.

- Міжнародне співробітництво: США активно співпрацюють із союзниками по НАТО, країнами Близького Сходу та міжнародними організаціями для знищення терористичних осередків за кордоном. Водночас відзначаються операції спеціальних сил у різних регіонах світу.

- Попередження радикалізації: у США реалізуються програми з протидії терористичній ідеології, включаючи моніторинг онлайн-пропаганди та роботу з громадами.

Отже, стратегія США характеризується глобальним охопленням, активним використанням розвідки, превентивними та наступальними заходами, а також сильною законодавчою базою.

Якщо говорити про Ізраїль, то ця країна знаходиться в унікальній безпековій ситуації, що зумовлює його стратегію боротьби з тероризмом. Основні елементи включають:

- Заходи запобігання: це є постійне відстеження потенційних загроз як із внутрішніх, так і з зовнішніх джерел. Важливу роль відіграють розвідка Шабак та армія Ізраїлю.

- Законодавчий аспект: закон про боротьбу з тероризмом дозволяє застосовувати широкий спектр превентивних заходів, включаючи затримання підозрюваних, контроль над рухом і використання спеціальних процедур слідства.

- Мілітаризований підхід: крім розвідки, Ізраїль часто використовує військові операції для знищення осередків терористичних організацій, таких як ХАМАС чи Хезболла.

- Суспільна обізнаність: в умовах постійної загрози населення активно залучене до системи безпеки - перевірка багажу, громадські сповіщення про підозрілі об'єкти [36].

Підбиваючи підсумок варто зазначити, що стратегія Ізраїлю відзначається превентивним підходом, високим рівнем мілітаризації та постійним залученням населення у систему безпеки.

Якщо говорити про Німеччину, то ця держава зіткнулася з новими формами тероризму на початку XXI століття, особливо після серії атак джихадистських угруповань у Європі. Основні елементи її стратегії:

- Розвідка та правоохоронні органи: Федеральне відомство з охорони конституції займається внутрішньою розвідкою та попередженням радикалізації. Федеральна кримінальна поліція координує слідчі дії та взаємодію з міжнародними партнерами. Отже, федеральна служба розвідки відповідає за зовнішню розвідку.

- Законодавчі рамки: стратегії протидії тероризму включають суворі закони щодо радикалізації, фінансування тероризму та діяльності

терористичних осередків, при цьому намагаючись зберегти баланс із правами людини.

- Міжнародне співробітництво: безпосередньо Німеччина активно співпрацює з ЄС, НАТО та іншими союзниками для обміну розвідувальною інформацією та спільних антитерористичних операцій.

Отже, стратегія орієнтована на інтеграцію розвідки та правоохоронних органів, баланс між безпекою та правами людини та активну міжнародну кооперацію.

Останньою розглянемо підсумки аналізу стратегій Великої Британії. Вона має довгу історію боротьби з тероризмом як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні. Основні елементи:

- Законодавча база: це є безпосередньо Акт про тероризм та наступні поправки, які забезпечують широкий спектр превентивних заходів та досудового розслідування.

- Розвідувальні органи: МІ5 відповідає за внутрішню безпеку, МІ6 – за зовнішню розвідку. Функції координації виконує Національний центр боротьби з тероризмом.

- Міжнародне співробітництво: Велика Британія активно працює з країнами Близького Сходу, ЄС, НАТО та ООН. Їхні спільні операції спрямовані на знищення терористичних осередків та попередження атак на території країни.

- Попередження радикалізації: впроваджуються програми протидії екстремістській ідеології, включаючи моніторинг Інтернету та роботу з громадами.

У висновок варто сказати, що стратегія поєднує сувору законодавчу базу, розвідку та превентивні заходи, акцент на міжнародну співпрацю та протидію радикалізації [37].

Детальніше варто порівняти стратегії розвідки та контррозвідки цих країн. США використовують комплексну систему взаємодії розвідувальних

агентств: ФБР займається внутрішньою безпекою, ЦРУ – міжнародними загрозами, DHS координує захист критичної інфраструктури. Після 2001 року США впровадили інтегровані бази даних та програми аналізу великих даних для прогнозування терористичних загроз. Вони приділяють велику увагу превентивному виявленню потенційних терористів через аналіз поведінки та онлайн-активності.

Ізраїль у свою чергу має розвідку та контррозвідку, які інтегровані у військову та цивільну структуру безпеки. Шабак відповідає за внутрішню безпеку, Моссад – за зовнішню. Використовується превентивне стеження та оперативна розробка підозрюваних, що включає затримання та арешт осіб без тривалого судового розгляду, якщо є пряма загроза життю. Велика увага приділяється збору інформації від громадян та технологічним засобам моніторингу. Говорячи про Німеччину, то велика увага приділяється правовим процедурам та дотриманню прав людини. Використання превентивних заходів обмежене законом. Ключовим аспектом вважається координація між федеральними та земельними органами. Розглядаючи Велику Британію, то національний центр боротьби з тероризмом координує роботу всіх структур. Використовуються програми профілактики та інтеграції, щоб попередити радикалізацію на ранньому етапі.

Як висновок, США та Ізраїль відзначаються більш наступальним та активним підходом у розвідці, тоді як Німеччина та Велика Британія акцентують увагу на законності та превентивному зборі інформації [38].

Варто також детально розглянути законодавчу базу та регулювання. Розпочнемо з США. В цій державі закони дозволяють діяти навіть при відсутності прямих доказів злочину, якщо є ризик терористичної загрози. У Ізраїлі закон про боротьбу з тероризмом забезпечує широкий спектр превентивних заходів, включаючи адміністративне затримання. Закон дозволяє застосовувати армійські та спецслужбові методи проти терористичних загроз. У Німеччині антитерористичні закони обмежують

радикалізацію та діяльність терористичних осередків. Велика увага приділяється дотриманню Конституції та прав людини, навіть у випадках загроз національній безпеці. У Великій Британії є окремі програми протидії фінансуванню тероризму та контролю за комунікаціями.

Варто зазначити, що США та Ізраїль мають більш гнучкі закони, що дозволяють застосовувати превентивні та наступальні методи, тоді як Німеччина і Великобританія дотримуються більш формалізованих процедур з обмеженнями для захисту прав людини.

Необхідно розглянути мілітаризацію та превентивні заходи. У США використовують військові операції за кордоном, використання спецпідрозділів, дрони, кібероперації проти терористичних мереж. У Ізраїлі присутня постійна готовність військових, превентивні удари, охорона кордонів та контроль доступу до території. Німеччина має менше акценту на військові дії; превентивні заходи через правоохоронні органи, контроль за фінансуванням тероризму, моніторинг потенційних радикалів. У Великій Британії є наявними поєднання превентивних операцій і силових заходів у координації з міжнародними партнерами; програми запобігання радикалізації [39].

Як висновок США та Ізраїль більше покладаються на мілітарні та наступальні дії, Німеччина – на превентивні та законні заходи, Велика Британія – на комбінацію силових і превентивних методів.

Важливим також є порівняння міжнародної співпраці. У США це НАТО, союзники на Близькому Сході, ООН, спільні антитерористичні операції, обмін розвідувальною інформацією. Ізраїль має обмежене регіональне співробітництво. Вони роблять більший акцент саме на власні сили та можливості. Також, фокус стоїть на превентивних операціях. У Німеччині це інтеграція у структури ЄС та НАТО, спільні програми безпеки та обмін інформацією. Велика Британія приймає активну участь у

міжнародних коаліціях. Вона здійснює обмін розвідданими та проводить співпрацю з країнами Близького Сходу та ООН.

Як висновок, США та Велика Британія виділяються глобальною міжнародною співпрацею, Німеччина – кооперацією в межах ЄС і НАТО, Ізраїль – регіональною взаємодією.

Необхідно також порівняти стратегії протидії радикалізації та соціальній інтеграції. У США та Великій Британії завжди реалізуються програми з моніторингу онлайн-пропаганди. Також, проводяться роботи з громадами, освітні кампанії та програми соціальної інтеграції для запобігання радикалізації. Ізраїль робить акцент на превентивних діях і оперативній роботі з підозрюваними; менше уваги на соціальну інтеграцію в межах палестинських територій через конфліктну ситуацію. У свою чергу Німеччина поєднує превентивний контроль за радикальними угрупованнями та програми інтеграції мігрантів для запобігання екстремістській діяльності.

Можна зробити висновок, що США, Великобританія і Німеччина роблять акцент на запобіганні радикалізації через соціальні програми, Ізраїль – через превентивну безпеку та військовий контроль [39].

У підсумок всього дослідження варто виокремити подібності цих стратегій. Усі чотири держави визнають тероризм як складну та динамічну загрозу, що потребує інтегрованого підходу. Центральними компонентами є розвідка, законодавче регулювання, превентивні заходи та міжнародна співпраця. В усіх країнах існує чітке розмежування функцій внутрішньої та зовнішньої розвідки, а також активне використання технологій і аналізу інформації для попередження загроз. США, Німеччина та Велика Британія активно беруть участь у коаліціях, обміні розвідувальними даними та спільних антитерористичних операціях. Всі країни приділяють увагу ранньому виявленню потенційних загроз, включаючи моніторинг радикалізації, контроль фінансування терористичних угруповань та онлайн-пропаганди.

Щодо відмінностей, то вони визначаються історичними, соціальними та політичними контекстами. США Поєднують жорсткий правовий та військовий підхід із глобальною розвідувальною мережею. Використання спецпідрозділів, дронів та кібероперацій поряд із широким законом, який дозволяє проводити превентивні та наступальні дії на внутрішньому і міжнародному рівні. Натомість Ізраїль робить основний акцент на безпосередній безпеці та військових методах. Розвинена система превентивної розвідки, адміністративні затримання та регулярні операції проти терористичних осередків забезпечують швидке реагування на загрози. Програми соціальної інтеграції та радикалізації менш розвинені через специфіку конфлікту з палестинськими територіями [44].

Німеччина має сильний акцент на правовій регламентації та дотриманні прав людини. Превентивні заходи, моніторинг радикалізації та контроль за фінансуванням тероризму проводяться у межах законодавчих процедур. Мілітарні дії практично не застосовуються всередині країни. У свою чергу Велика Британія комбінує законодавчі та силові методи з соціальними програмами попередження радикалізації. Превентивні програми включають роботу з громадами, інтеграційні ініціативи та контроль онлайн-пропаганди.

Велика Британія підтримує співпрацю з країнами Близького Сходу через обмін розвідувальною інформацією щодо терористичних мереж, спільні антитерористичні навчання та координацію операцій проти організацій, пов'язаних із «Ісламською державою» (ІДІЛ). Зокрема, британські контртерористичні служби працюють з урядами Іраку та Сирії, а також з місцевими правоохоронними органами, для виявлення та нейтралізації потенційних терористичних загроз ще до їх реалізації. Така взаємодія включає спільні розвідувальні центри, передачу даних про фінансування терористичних мереж та координацію заходів щодо запобігання радикалізації серед місцевого населення.

Ключовою подібністю є інтегрованість підходів та багаторівнева структура боротьби з тероризмом. Відмінність полягає в тому, що США та Ізраїль більше покладаються на наступальні та мілітарні методи, тоді як Німеччина та Велика Британія роблять більший акцент на законності, превентивних заходах та соціальній роботі. Міжнародна співпраця є важливим інструментом для запобігання транснаціональному тероризму, особливо для США та Великої Британії, менш критична для Ізраїлю, але необхідна для Німеччини у контексті ЄС та НАТО. Таким чином, ефективна стратегія боротьби з тероризмом вимагає поєднання превентивних, силових, правових та соціальних компонентів, адаптованих до конкретного національного контексту та загроз, що змінюються.

3.2 Перспектива адаптації досвіду вивчених держав для України

Задля того, щоб передбачити перспективи адаптації досвіду для України, необхідно розглянути стратегію, яка уже існує. Україна має перелік терористичних організацій, які можуть становити певну загрозу. Закон України № 4156-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо формування та ведення переліку терористичних організацій (груп)» запроваджував механізм формування та ведення переліку організацій, але викликає серйозні занепокоєння щодо сприятливого середовища для громадських організацій. Закон, що набув чинності з січня 2025 року, встановлює правову основу для формування та ведення публічного переліку терористичних організацій, яким безпосередньо керує Служба безпеки України. Цей закон надає можливість включати організації на основі рішень іноземних органів, здійснених судових вироків за статтями Кримінального кодексу, пов'язаними з тероризмом, або інформації, яку надають різноманітні міжнародні організації. Це допомагає Україні розуміти, які організації можуть становити загрозу, а які є безпечними для співпраці.

Цей закон спрямований на покращення національної безпеки та виконання зобов'язань відповідно до міжнародних документів та законів. Наприклад, Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму. Не дивлячись на те, що закон існує, експерти попереджають, що він має в собі багато розпливчастих визначень та відсутність судового нагляду, які можуть відкрити шлях для зловживань або прийняття політично мотивованих рішень.

Закон встановлює такі рамки, за якими Антитерористичний центр СБУ може односторонньо ініціювати включення терористичних груп до списку, а рішення можуть приймаються у стандартному або прискореному порядку. Організації або групи можуть потрапити у цей список як терористичні на основі наступних пунктів: інформації від міжнародних організацій, членом яких є Україна; доказів існування або зв'язків з терористичними утвореннями [40].

Сама ж боротьба з тероризмом в Україні ґрунтується на наступних принципах:

- законності прав і свобод людини і громадянина;
- комплексного використання з цією метою правових, політичних, соціально економічних та інших можливостей; пріоритету превентивних заходів;
- невідворотності покарання за участь у терористичних актах та загалом у діяльності пов'язаній з тероризмом;
- пріоритету захисту життя та прав осіб, яким якимось чином загрожує небезпека та загроза життю внаслідок терористичної діяльності;
- поєднання публічних та негласних методів боротьби з тероризмом;
- повне нерозголошення інформації про прийоми, які застосовуються для уникнення терористичних актів та тактику проведення контртерористичних операцій, а також про їх особовий склад.

З 2014 року Україна, як жодна інша країна, на власному трагічному досвіді дізналася, що таке тероризм, що виник за кордоном. Терористична складова неоголошеної гібридної війни, яку Росія протягом багатьох років веде на території України, очевидна і стала щоденною рутиною в багатьох містах України. Росія на постійній основі використовує свої державні ЗМІ для дезінформації власного населення та для поширення своєї жорстокої політики, створюючи благодатний ґрунт для поширення терористичної пропаганди, яка заохочує її громадян вступати до груп терористів.

Протягом останніх десятиліть було досягнуто багатьох важливих досягнень з метою просування нових стандартів та методів протидії тероризму, а також подальшого посилення відповіді від міжнародних організацій та інших країн як на існуючі, так і на нові терористичні загрози [41].

Отож, питання тероризму є одним із ключових викликів сучасної міжнародної безпеки. Для України, яка упродовж довгого періоду часу перебуває у стані збройного конфлікту та зазнає гібридних форм агресії, питання формування ефективної контртерористичної стратегії має дуже важливе та особливе значення. У цьому може допомогти вивчення, аналіз та безпосередньо адаптація стратегій інших європейських держав. Це може стати основою для удосконалення національної системи протидії тероризму.

Варто, для початку розглянути Німеччину та те, що Україна може перейняти для себе. Ця країна реалізує комплексний підхід до боротьби з тероризмом, який поєднує силові, превентивні та соціально-психологічні заходи. Основним елементом німецької моделі є принцип багаторівневої взаємодії між державними структурами, органами безпеки, муніципалітетами та громадянським суспільством. Особлива увага приділяється програмам дерадикалізації та реінтеграції осіб, схильних до насильницького екстремізму. Для прикладу можна навести федеральну програму «EXIT Deutschland», яка безпосередньо забезпечує підтримку

колишніх неонацистів і джихадистів, допомагаючи їм адаптуватися до суспільного життя. Таким чином влада демонструє, що контртерористична діяльність має бути не лише каральною, а й профілактичною — спрямованою на усунення причин радикалізації.

Також, розглянемо Велику Британію, якій вдалось розробити власну національну стратегію протидії тероризму - CONTEST. Ця стратегія побудована на чотирьох взаємопов'язаних напрямках: Prevent, Pursue, Protect, Prepare (попередження, переслідування, захист, підготовка). Особливої уваги заслуговує компонент Prevent, який націлений на запобігання радикалізації через проведення освітніх програм, моніторингу онлайн-простору та роботу з громадами. Така модель, яка є основною у Великій Британії, демонструє нам високу ступінь міжвідомчої координації - зокрема, між поліцією, службами безпеки, місцевою владою та освітніми установами. Ефективність цієї системи пояснюється не лише технічною оснащеністю, а й чітким правовим регулюванням і балансом між безпекою та захистом прав людини [42].

Для України адаптація моделей Німеччини або Великої Британії можлива за умови урахування національних особливостей та безпекових викликів. Для України доцільним може бути впровадження інтегрованої системи міжвідомчої взаємодії, подібної до британської, що забезпечить кращу та ефективнішу узгодженість дій між Службою безпеки України, Національною поліцією, Державною прикордонною службою та органами місцевого самоврядування. Також, у Німеччини можна перейняти досвід у сфері дерадикалізації. Йде мова саме про створення спеціалізованих програм психологічної підтримки, освітніх проєктів і партнерств із громадськими організаціями. Це допомагало б проводити профілактичну роботу. Не менш важливим та актуальним є розвиток механізмів громадської участі. Варто створювати мережі «громадських спостерігачів», інформаційних кампаній і

платформ для обміну даними між державою та суспільством. Це сприятиме більшій обізнаності населення у цій сфері.

Водночас, бездумне копіювання західних моделей неможливе. Українські реалії, пов'язані з війною, гібридними загрозами та інформаційним впливом Російської Федерації, безпосередньо вимагають поєднання класичних контртерористичних інструментів із елементами застосування кібербезпеки, стратегічних комунікацій і психологічної оборони. Тому адаптація має відбуватися не лише на рівні законодавства, а й через формування нової безпекової культури, заснованої на довірі громадян до державних інституцій. [43].

Підсумовуючи, досвід Німеччини та Великої Британії демонструє ефективність інтегрованих, превентивно-орієнтованих стратегій, де центральне місце займає партнерство держави й суспільства. Для України цей досвід може стати основою для створення сучасної контртерористичної політики, здатної не лише реагувати на загрози, а й запобігати їх виникненню, сприяючи зміцненню національної безпеки в умовах тривалих зовнішніх і внутрішніх викликів.

Отже, досвід Німеччини та Великої Британії у сфері протидії тероризму підтверджує, що ефективна контртерористична стратегія має ґрунтуватися на системності, багаторівневій координації та профілактиці радикалізації. Обидві країни поєднують силові методи із заходами соціально-психологічного впливу, освітніми ініціативами та активною участю громадянського суспільства. Для України цей підхід є особливо актуальним у контексті гібридних загроз та триваючої війни, адже сучасна безпека неможлива без поєднання традиційних і новітніх механізмів — від деррадикалізації до кіберзахисту. Адаптація західних моделей має здійснюватися з урахуванням національного контексту, правових реалій та соціально-психологічних особливостей українського суспільства. Впровадження інтегрованої, превентивно-орієнтованої контртерористичної

стратегії може стати основою для підвищення стійкості держави та зміцнення її інституцій у сфері національної безпеки [45].

У сучасних міжнародних відносинах тероризм залишається однією з найнебезпечніших загроз глобальній безпеці. Характер терористичної діяльності постійно змінюється - від організованих угруповань до індивідуальних актів насильства, від фізичних атак до кібератак та інформаційних впливів. Для України, яка вже понад десятиліття перебуває в умовах гібридної війни та збройної агресії, проблема протидії тероризму набуває не лише безпекового, а й соціально-політичного виміру. В таких умовах ключовим є вивчення та адаптація досвіду саме тих держав, які протягом тривалого періоду мали успішний досвід у сфері боротьби з терористичними загрозами. Серед таких держав також знаходиться Ізраїль та Сполучені Штати Америки, моделі яких поєднують потужні силові механізми, розгалужену розвідувальну діяльність, профілактичні заходи й активну участь громадянського суспільства.

Ізраїль є одним із найбільш досвідчених державних акторів у сфері контртероризму. Його стратегія формується під впливом постійної загрози терористичних атак з боку радикальних організацій на Близькому Сході. Основним принципом ізраїльської моделі на якій базується контртерористична політика є доктрина превентивної оборони. Вона про те, що держава має право діяти на випередження, знешкоджуючи терористичні осередки до моменту реалізації їхніх планів. Це проявляється як у військових операціях, так і в системній роботі спецслужб. Наприклад, операції «Захисна стіна» 2002 року чи «Литий свинець» 2008 року [46].

Також, центральну роль роль у реалізації ізраїльської стратегії відіграє Служба загальної безпеки (ШАБАК). Вона поєднує функції контррозвідки, антитерористичної аналітики та оперативних заходів. Вона тісно взаємодіє з Армією оборони Ізраїлю (ЦАХАЛ) і поліцією. Це допомагає створюючи єдиний та ефективний інформаційний простір для аналізу загроз.

Ефективність цієї системи ґрунтується на інтеграції військових, технологічних і розвідувальних компонентів, що дозволяє здійснювати швидке реагування на потенційні небезпеки.

Окремої уваги заслуговує роль суспільства в ізраїльській системі безпеки. Громадяни активно беруть участь різноманітних ініціативах у протидії тероризму через добровільні патрулі, місцеві ініціативи сповіщення про підозрілу діяльність, навчальні програми з цивільної оборони. Завдяки такій моделі населення цієї країни має високу психологічну стійкість, що мінімізує паніку під час надзвичайних ситуацій. Крім того, ключовим для цієї держави є реабілітація жертв терактів, інформаційна підтримка населення та формування довіри до сил безпеки.

Також, важливим елементом ефективної протидії є антитерористичне законодавство Ізраїлю, яке забезпечує широкий правовий простір для дій уряду та спецслужб. Закони «Про запобігання тероризму» 2016 року та «Про національну безпеку» надають службам можливість адміністративного затримання осіб, підозрюваних у терористичній діяльності, контроль за фінансуванням терористичних структур та моніторинг онлайн-простору. Ці заходи поєднуються з високими стандартами судового контролю, що запобігає зловживанням [47].

Ще однією країною, яка може бути цікава у своїй стратегії боротьби з тероризмом є США. Її політика має іншу природу. Вона є глобальна за масштабом і технологічна за змістом. Після терактів 11 вересня 2001 року США повністю змінили свій підхід до національної безпеки. Був створений Департамент внутрішньої безпеки і була реформація системи розвідки та координації дій між відомствами. У 2018 році було оновлено Національну стратегію боротьби з тероризмом, яка передбачає п'ять основних принципів:

- запобігання радикалізації та вербуванню;
- знищення терористичних організацій і мереж;
- захист кордонів та критичної інфраструктури;

- розвиток партнерства на міжнародній арені;
- підвищення військової стійкості американського суспільства.

США застосовують комплексний підхід, що поєднує силові операції, аналітичну діяльність, технологічний моніторинг і правові інструменти. Основну роль у цій системі відіграють ФБР, ЦРУ, АНБ та Об'єднане командування спеціальних операцій. Американська модель передбачає активне використання сучасних технологій. Зокрема, мова йде про штучний інтелект, біометричні системи та кіберрозвідку. Вагома частина антитерористичної діяльності зосереджена в онлайн-просторі. Саме там відбувається боротьба з пропагандою екстремізму, блокування каналів фінансування та виявлення мереж радикалізації.

Особливе місце у стратегії США займає міжнародне партнерство. Америка активно співпрацює з НАТО, ООН, ЄС та окремими країнами щодо обміну розвідувальною інформацією, підготовки кадрів і технологічної допомоги. Таким чином, контртероризм для США є не лише внутрішньою політикою, а й ключовим елементом зовнішньої безпеки та геополітичного впливу, якому ця держава приділяє багато уваги і часу.

Необхідно розглянути перспективи, які Україна має у можливості адаптації досвіду цих країн. Україна має власну нормативно-правову базу у сфері боротьби з тероризмом, однак сучасні виклики поєднують в собі військові дії, кібератаки, інформаційний вплив. Це все вимагає оновлення підходів. У цьому контексті досвід Ізраїлю та США може бути стратегічно цінним [49].

Концепція Ізраїлю може бути доцільною для України у сфері превентивної безпеки. Мова йде про створення системи раннього виявлення загроз, у тому числі в кіберпросторі, та їх нейтралізації до моменту реалізації. Україна могла б розвивати власні «антитерористичні аналітичні центри», які інтегрують дані від СБУ, поліції, прикордонників і розвідки.

Щодо США, то актуальним для України може бути впровадження американського підходу до міжвідомчої координації, де чітко розмежовані функції відомств і забезпечено обмін інформацією в режимі реального часу. Це допоможе підвищити ефективність реагування та усунути дублювання повноважень.

Також, важливо врахувати американський досвід у сфері кіберконтртероризму та протидії онлайн-радикалізації. Для України це може стати в нагоді. Варто створити та покращувати спеціальні підрозділи з моніторингу деструктивного контенту, який використовується ворогом для маніпуляцій і вербування.

Стратегія Ізраїлю ґрунтується на унікальних геополітичних умовах і високій мілітаризації суспільства, тоді як американська в основному націлена на глобальний ресурсний потенціал. Тому Україні якщо ми говоримо про те, що потрібно адаптувати досвід цих держав, то слід зосередитися на створенні гібридної моделі, що поєднує елементи обох систем: превентивність, технологічність, громадську участь і гнучку міжвідомчу взаємодію.

Досвід Ізраїлю та США переконує, що ефективна контртерористична політика має спиратися не тільки на силу, а й на інформаційний аналіз, міжсекторальну співпрацю та участь громадян. Для України, яка перебуває в умовах постійних гібридних загроз, адаптація цих підходів може стати основою для формування сучасної системи національної безпеки. Інтеграція ізраїльської культури безпеки та американських технологічних практик дозволить створити ефективну, гнучку та стійку модель протидії тероризму, що відповідатиме як воєнним, так і цивільним викликам.

Як висновок можна зазначити, що аналіз перспектив адаптації досвіду провідних держав у сфері боротьби з тероризмом свідчить про те, що Україна може значно підвищити ефективність власної контртерористичної політики через інтеграцію найкращих практик Німеччини, Великої Британії, Ізраїлю та США. Вивчення законодавчої бази України, зокрема Закону № 4156-IX

щодо формування та ведення переліку терористичних організацій, показало, що держава має механізм ідентифікації потенційно небезпечних організацій, однак існує потреба у вдосконаленні судового нагляду та мінімізації ризику політично мотивованих рішень. Цей закон забезпечує правову основу для своєчасного реагування на загрози та узгодження української практики з міжнародними стандартами, зокрема Конвенцією Ради Європи про запобігання тероризму.

Досвід Німеччини демонструє важливість комплексного підходу, який поєднує превентивні, соціально-психологічні та силові заходи, а також багаторівневу взаємодію державних структур, муніципалітетів і громадянського суспільства. Особливо ефективними є програми дерадикалізації та реінтеграції осіб, схильних до насильницького екстремізму, що дозволяє запобігати повторній радикалізації. Британська стратегія CONTEST, зі своєю системою Prevent, Pursue, Protect, Prepare, демонструє високий рівень міжвідомчої координації, де правоохоронні органи, служби безпеки, освітні установи та місцева влада працюють у синергії. Цей підхід підкреслює важливість балансу між забезпеченням безпеки та захистом прав людини, а також використання освітніх та соціальних програм для запобігання радикалізації.

Стратегії Ізраїлю та США додають ще один вимір - превентивну оборону та технологічну складову. Ізраїль застосовує комплексну систему раннього виявлення загроз, що поєднує військові, розвідувальні та спеціальні операції, а також активну участь громадян у заходах безпеки. Американська модель акцентує на глобальному партнерстві, міжвідомчій координації, кіберконтртероризмі та технологічному моніторингу, включно з використанням штучного інтелекту та аналітичних платформ для прогнозування і запобігання загрозам.

Для України адаптація досвіду цих держав є стратегічно важливою. Необхідно створити гібридну модель контртерористичної політики, яка

поєднувала б превентивність, технологічність, міжвідомчу координацію та громадську участь. Впровадження таких підходів дозволить підвищити стійкість державних інституцій, забезпечити швидке реагування на гібридні та терористичні загрози, а також формувати нову культуру безпеки, засновану на довірі громадян до державних органів. Інтеграція кращих практик Німеччини, Великої Британії, Ізраїлю та США створить основу для сучасної, гнучкої та ефективної системи протидії тероризму в Україні, здатної не лише реагувати на загрози, а й запобігати їхньому виникненню, що є критично важливим у умовах триваючої гібридної агресії та загроз національній безпеці.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що міжнародний тероризм залишається однією з найсерйозніших загроз для сучасної системи міжнародної безпеки. Його глобальний характер, висока мобільність терористичних груп, технологічне озброєння та здатність до швидкої адаптації до нових умов зумовлюють необхідність постійного вдосконалення державних і міжнародних механізмів протидії цьому явищу. Тероризм уже давно вийшов за межі окремих конфліктних регіонів і став тим фактором, що прямо впливає на політику, економіку та стабільність на міжнародній арені.

У ході виконання магістерської роботи було поставлено ряд завдань, спрямованих на комплексне дослідження проблеми міжнародного тероризму та стратегій боротьби з ним у різних країнах світу, а також можливості використання їхнього досвіду в українських реаліях.

По-перше, було розкрито поняття, природу та основні форми прояву міжнародного тероризму. Проведений аналіз дозволив встановити, що міжнародний тероризм є багатофакторним явищем, яке включає політичні, ідеологічні та релігійні складові. Основними формами прояву тероризму визначено: організовані напади, дії одиночних терористів, використання сучасних технологій, включно з кібертероризмом, а також залучення соціальних мереж для пропаганди та вербування. Важливим результатом виконання цього завдання стало усвідомлення того, що міжнародний тероризм постійно трансформується і здатен адаптуватися до зміни соціально-політичних умов, що ускладнює протидію йому на глобальному рівні.

По-друге, здійснено аналіз історичних передумов виникнення та розвитку міжнародного тероризму у світі. Дослідження показало, що сучасні форми тероризму мають глибоке коріння в історичних конфліктах, економічних нерівностях та політичних кризи в різних регіонах. Виявлено, що певні міжнародні події, війни та геополітичні протиріччя сприяли

виникненню і розповсюдженню терористичних організацій. Цей аналіз дав змогу простежити закономірності трансформації терористичних загроз - від традиційних ідеологічно мотивованих груп до гібридних форм діяльності, що включають індивідуальні атаки та міжнародні мережі.

По-третє, було здійснено характеристику стратегій протидії тероризму у Великій Британії, Німеччині, Ізраїлі та США. Було виявлено, що кожна країна має специфічний підхід, який формувався під впливом власного історичного та соціально-політичного контексту. У Великій Британії стратегія "Prevent" акцентує увагу на запобіганні радикалізації населення та співпраці з громадами. У Німеччині основний акцент робиться на превентивних заходах та інтеграції контртерористичних служб у правову систему. Ізраїль відомий своєю комплексною системою національної безпеки, яка поєднує превентивні, оборонні та інформаційні заходи. США застосовують мультидоменний підхід, що включає антитерористичні операції, розвідку та міжнародну кооперацію. Проведений аналіз засвідчив, що ефективність цих стратегій залежить від інтеграції превентивних, правових та оперативних заходів, а також від рівня взаємодії між урядовими структурами та суспільством.

По-четверте, визначено спільні та відмінні риси стратегій боротьби з тероризмом у зазначених державах. Спільними рисами є: увага до превентивних заходів, використання законодавчих інструментів для обмеження діяльності терористів, інтеграція розвідувальних служб, а також міжнародне співробітництво. Відмінності полягають у методах взаємодії з громадськістю, ступені централізації органів безпеки, а також у поєднанні превентивних і репресивних заходів. Наприклад, ізраїльська модель більш репресивна і оперативно орієнтована, тоді як британська стратегія фокусується на соціальній превенції та освіті.

По-п'яте, здійснено оцінку можливості адаптації досвіду вивчених країн до українських реалій. Проведений аналіз показав, що певні елементи

стратегій, такі як превентивна робота з громадами, підвищення рівня інформаційної обізнаності населення та інтеграція спеціалізованих служб у правову систему, можуть бути успішно застосовані в Україні. Водночас, необхідно враховувати особливості українського політичного та соціального контексту, зокрема сучасні загрози в умовах військового конфлікту та внутрішньої політичної нестабільності. Результатом виконання цього завдання є вироблення рекомендацій щодо поетапного впровадження превентивних програм, адаптованих до українського середовища, а також удосконалення законодавства щодо боротьби з тероризмом.

Таким чином, виконання всіх поставлених завдань дозволило отримати цілісне уявлення про сучасний міжнародний тероризм, його історичні та соціально-політичні передумови, а також порівняти ефективність стратегій боротьби з тероризмом у Великій Британії, Німеччині, Ізраїлі та США. Виявлені спільні та відмінні риси стратегій дали змогу обґрунтовано оцінити можливості адаптації окремих елементів до українських умов, що має практичне значення для розробки національної політики у сфері протидії тероризму.

Отже, результати дослідження свідчать про те, що системний підхід, інтеграція превентивних і репресивних заходів, міжнародне співробітництво та робота з громадами є ключовими складовими ефективної протидії тероризму. Для України важливо запозичувати кращі практики, одночасно адаптуючи їх до національних особливостей та реалій сучасної безпекової ситуації. Рекомендовані заходи можуть стати основою для формування комплексної державної стратегії боротьби з тероризмом, яка буде ефективною та відповідатиме міжнародним стандартам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Singh, N. (2021, October). International Terrorism: Causes and Concerns. GSJ: Volume 9, Issue 10. ISSN 2320-9186. MDPG College, Pratapgarh, Uttar Pradesh, India. URL: https://www.globalscientificjournal.com/researchpaper/International_Terrorism_Causes_and_Concerns.pdf
2. McKee, A. J. (2023, 26 травня). International terrorism | Definition. Doc's CJ Glossary. URL: <https://docmckee.com/cj/docs-criminal-justice-glossary/international-terrorism/?amp=1>
3. Shreyasi Ghosh, (2014, June). Understanding terrorism in the context of Global Security. Vol. 2 No. 2 ISSN 2347-6869 (E) & ISSN 2347-2146 (P).
4. Rohan Perera, (2008, December) DECLARATION ON MEASURES TO ELIMINATE INTERNATIONAL TERRORISM, 1994, AND THE 1996 SUPPLEMENTARY DECLARATION THERETO. United Nations Audiovisual Library of International Law. URL: https://legal.un.org/avl/pdf/ha/dot/dot_e.pdf
5. Cornell Law School. (2021, September). Terrorism. Wex: US Law Encyclopedia. URL: <https://www.law.cornell.edu/wex/terrorism>
6. United Nations. (1999, 9 грудня). International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism. Резолюція Генеральної Асамблеї № 54/109. URL: <https://www.un.org/law/cod/finterr.htm>
7. Center for Development of Security Excellence (CDSE). (без дати). Terrorism Indicators Job Aid. URL: <https://www.cdse.edu/Portals/124/Documents/jobaids/personnel/Terrorism-Indicators-Job-Aid.pdf>
8. Jasko, K., LaFree, G., Piazza, J., & Becker, M. H. (2022, 18 липня). A comparison of political violence by left-wing, right-wing, and Islamist extremists in the United States and the world. Proceedings of the National

- Academy of Sciences of the United States of America. URL: https://irp.fas.org/threat/frd.html?utm_source
9. Information Resources Management Association (Ed.). URL: <https://www.irma-international.org/viewtitle/164714/?isxn=9781522507031>
 10. Geneva Centre for Security Policy. (2021, 11 вересня). Ten Reasons Why Terrorism Still Haunts Us 20 Years After 9/11. URL: <https://www.gcsp.ch/news/ten-reasons-why-terrorism-still-haunts-us-20-years-after-911>
 11. Hegay, O. (2006). Meanings and Causes of Terrorism and its Implications and Threats for International Peace and Stability (Master's thesis). KDI School of Public Policy & Management, Seoul.
 12. Blomberg, S., Bird, G., & Hess, G. (2008). International Terrorism: Causes, Consequences and Cures. URL: https://www.academia.edu/8232658/International_Terrorism_Causes_Consequences_and_Cures
 13. Wilmar, W. M. A. X. (2025). *International Terrorism Vs Domestic Terrorism. URL: https://www.academia.edu/143383078/International_Terrorism_Vs_Domestic_Terrorism_ed
 14. Carr, C. (2007). "Terrorism": Why the Definition Must Be Broad. World Policy Journal, 24(1), 47-50. URL: https://www.jstor.org/stable/40210071?read-now=1&seq=1#page_scan_tab_contents
 15. Cronin, A. K. «Behind the Curve: Globalization and International Terrorism». International Security, Том 27, № 3 (Winter 2002/03), с. 30-58. URL: https://www.jstor.org/stable/3092113?read-now=1&seq=27#page_scan_tab_contents

16. Sangroula, Y. USA – Nepal Efforts to Counter Terrorism after September 11, 2001. URL:
https://www.academia.edu/422625/USA_Nepal_Efforts_to_Counter_Terrorism_after_September_11_2001
17. Robillard, M. National counter-terrorism responses: United States of America. URL:
https://www.academia.edu/122012754/National_counter_terrorism_responses_United_States_of_America
18. Middle East Factor in US Israel Counter terrorism Cooperation. URL:
https://www.academia.edu/62738994/Middle_East_Factor_in_US_Israel_Counter_terrorism_Cooperation
19. Brands, H., & Feaver, P. (2017). Trump and Terrorism: U.S. Strategy After ISIS. *Foreign Affairs*, 96(2), c. 28-36. URL:
https://www.jstor.org/stable/44821703?searchText=Trump%20terrorism&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3DTrump%2Bterrorism%26so%3Drel&ab_segments=0%2Fbasic_search_gsv2%2Fcontrol&refreqid=fastly-default%3Ab51826a59dc7931c0991e9e67c6a0c84
20. THIRD WAY, (2019) Thematic Brief: Preventing and Countering Terrorism. URL:
https://www.jstor.org/stable/resrep20142?searchText=Trump+terrorism&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3DTrump%2Bterrorism%26so%3Drel&ab_segments=0%2Fbasic_search_gsv2%2Fcontrol&refreqid=fastly-default%3A964bde1915173f0784cd7321a4e7a8bd&seq=2
21. New York Center for Foreign Policy Affairs (NYCFPA), (2025), U.S. Counterterrorism Policy: Partnerships and Emerging Threats. URL:
<https://nycfpa.org/08/20/u-s-counterterrorism-policy-partnerships-and-emerging-threats/>

22. National counter-terrorism responses: Israel. URL: https://www.academia.edu/94130884/National_counter_terrorism_responses_Israel
23. Shlaim, A. *The Iron Wall: Israel and the Arab World*. (Oxford University Press, 2001). URL: https://www.researchgate.net/publication/236746293_The_Iron_Wall_Israel_and_the_Arab_World_review
24. Rosenzweig, I., & Shany, Y. (2023). National counter-terrorism responses: Israel. In T. Giuffrida & M. Smith (Eds.), *Global jihadist terrorism* (pp. 301–320). Edward Elgar Publishing. URL: <https://www.elgaronline.com/edcollchapters/edcoll/9781800371293/9781800371293.00022.xml>
25. United Nations General Assembly. (2025). Measures to eliminate international terrorism: Report of Germany. URL: https://www.un.org/en/ga/sixth/80/int_terrorism/germany_e.pdf
26. Home Office. (2023). *CONTEST: The United Kingdom's Strategy for Countering Terrorism* (CP 903). URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/650b1b8d52e73c000d54dc82/CONTEST_2023_English_updated.pdf
27. House of Lords Library. (2025). *Terrorism in the UK: Legislation and government strategy*. URL: <https://lordslibrary.parliament.uk/terrorism-in-the-uk-legislation-and-government-strategy/>
28. **MICHAEL CLARKE, (2017).** COUNTERTERRORISM IN THE UNITED KINGDOM. URL: <https://www.jstor.org/stable/resrep04249.13>
29. Committee of Experts on Terrorism (CODEXTER). (2016). *Profiles on Counter-Terrorist Capacity: Germany*. URL: <https://rm.coe.int/profiles-on-counter-terrorist-capacity-germany/1680641010>
30. Neve, R., Vervoorn, L., Leeuw, F., & Bogaerts, S. (2006). *First inventory of policy on counterterrorism: Germany, France, Italy, Spain, the United*

- Kingdom and the United States. URL: https://www.academia.edu/64213898/First_inventory_of_policy_on_counterterrorism_Germany_France_Italy_Spain_the_United_Kingdom_and_the_United_States_Research_in_Progress
31. Bundesamt für Verfassungsschutz. (2024). Mission and working methods. URL: https://www.verfassungsschutz.de/EN/about-us/mission-and-working-methods/mission-and-working-methods_node.html?utm_source
32. European External Action Service. (2023). Counter-terrorism: European Union and UK hold second dialogue in London. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/counter-terrorism-european-union-and-uk-hold-second-dialogue-london_en?utm_source
33. NATO. (2024). Counter-terrorism. URL: <https://www.nato.int/en/what-we-do/deterrence-and-defence/countering-terrorism>
34. Government of the United Kingdom. (2019). URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/the-united-kingdom-remains-committed-to-working-with-all-partners-to-combat-daesh-uk-statement-at-the-un-security-council?utm>
35. UK Parliament Committees. 2022. Written evidence: Counter-terrorism and foreign fighters. URL: <https://committees.parliament.uk/writtenevidence/54716/html>
36. Rosenzweig, P., & Shany, Y. (2010). The Israeli Counter-Terrorism Framework. Cheltenham: Edward Elgar Publishing. URL: <https://www.elgaronline.com/edcollchap-0a/edcoll/9781800371293/9781800371293.00022.xml>
37. Tucker, R. (2008). Intelligence and Counterterrorism Practices in Israel. Jerusalem: Institute for National Security Studies.
38. UK Government. (2023). CONTEST: The United Kingdom's Strategy for Countering Terrorism. London: HM Government. URL:

<https://www.gov.uk/government/publications/counter-terrorism-strategy-contest-2023>

39. Bundesministerium des Innern. (2022). Profiles on Counter-Terrorist Capacity: Germany. Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/profiles-on-counter-terrorist-capacity-germany/1680641010?>
40. CSOMETER. (2025). Ukraine: New anti-terrorism law could stifle grassroots activism. URL: <https://csometer.info/updates/ukraine-new-anti-terrorism-law-could-stifle-grassroot-activism>
41. Bouchareb, F. (2022). The Origins of Terrorism: A Comparison between the International Anti-terrorism Strategies of American and Muslim Leaders. URL: https://www.academia.edu/70445429/The_Origins_of_Terrorism_A_Comparison_between_the_International_Anti_terrorism_Strategies_of_American_and_Muslim_Leaders
42. Zakharchenko, A. I. (2007). The EU and U.S. Strategies against Terrorism and Proliferation of WMD: A Comparative Study (Occasional Paper № 6). George C. Marshall European Center for Security Studies. URL: <https://www.marshallcenter.org/en/publications/occasional-papers/eu-and-us-strategies-against-terrorism-and-proliferation-wmd-comparative-study-0>
43. Permanent Mission of Ukraine to the United Nations. (2016). Statement by the Delegation of Ukraine at the 71st UN General Assembly Sixth Committee Session under item 108 – Measures to eliminate international terrorism. United Nations. URL: https://www.un.org/en/ga/sixth/71/pdfs/statements/int_terrorism/ukraine.pdf
44. Muro D. (2010). Counter-terrorist Strategies in Western Europe: A Comparative Analysis of Germany, Italy, Spain and the UK. European University Institute.

45. Пилип В. (2023). «Інститути громадянського суспільства України в протидії тероризму: міжнародно-правові стандарти». *Social and Legal Studios*, 6(3).
46. Маркієєва О., Розвадовський Б. (2024). «Удосконалення організаційно-правового забезпечення у сучасних контртерористичних зусиллях». *Strategic Panorama*, № 1.
47. Розвадовський Б., Маркієєва О. (2024). «Організаційно-правові засади протидії тероризму в умовах гібридних загроз». *Strategic Panorama*, № 1, с. 37–44.
48. Pedahzur, A. (2012). *The Israeli Secret Services and the Struggle Against Terrorism*. Columbia University Press.
49. Герасименко, О. (2023). «Міжнародний досвід боротьби з тероризмом: можливості для України». *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*, № 2, с. 105–112.
50. Bundesministerium des Innern und für Heimat (BMI). n.d. “Startseite”. URL: <https://www.bmi.bund.de/DE/startseite/startseite-node.html>
51. Prime Minister. PM statement on the Southport public inquiry: 21 January 2025. URL: <https://www.gov.uk/government/news/pm-statement-on-the-southport-public-inquiry-21-january-2025>